

žensko gibanje. ЖЕНСКОУ ДВКРЕТ. ženski pokret.

1. Osnovni pojmovi i pojmovi — — — — — 1

2. O razvoju ženskog gibanja — — — — — 1

3. Ženska organizacija — — — — — 1

4. Ženska organizacija u raznim zemljama — — — — — 1

5. Ženska organizacija u Srbiji — — — — — 1

6. Ženska organizacija u Srbiji — — — — — 1

7. Ženska organizacija u Srbiji — — — — — 1

8. Ženska organizacija u Srbiji — — — — — 1

9. Ženska organizacija u Srbiji — — — — — 1

10. Ženska organizacija u Srbiji — — — — — 1

11. Ženska organizacija u Srbiji — — — — — 1

12. Ženska organizacija u Srbiji — — — — — 1

13. Ženska organizacija u Srbiji — — — — — 1

14. Ženska organizacija u Srbiji — — — — — 1

15. Ženska organizacija u Srbiji — — — — — 1

BEOTVA
HITAMNANJA, BEOTVA — DBOČKA ŽENJANA
1922

ЖЕНСКИ ПОКРЕТ

СВЕСКА 3 и 4 — МАРТ—АПРИЛ — ГОДИНА III (1922)

УРЕДНИК:

МИЛЕВА Б. МИЛОЈЕВИЋА

С А Д Р Ж А Ј:

- 65 **Основи лепоте у свету** — — — — — Д-р Жив. М. Ђорђевић
- 79 **O zaštiti dece in mladine** — — — — — Alojzija Štebi
- 87 **Узроци скупоће** — — — — — Јованка Шиљак
- 94 **Узрок моралне неједнакости између људи и жена** — — — — — Иван Митковић
- 97 **Одговор г. Митковићу** — — — — — Милева Б. Милојевић
- 98 **„Радуј се благодатна! Господ је с тобом, благословена си ти међу женама“** — — Велимир Марковић
- 103 **Друштвени преглед:**
Кроз село — — — — — А. Стижанин
Нова појава у нашем друштву — — — — — Нада Јовановић
- 110 **Књижевни преглед:**
Д-р Надежда С. Станојевић: *Нега одојчеша* Д-р Бож. Јанковић
Ник. Велимировић: *Нове беседе под Гором* Јеремија Миливојевић
Мих. Ђокић: *Из живоша за живош* — — Даринка Огризовић
Господински Календар „Југословенске Матице“ за год. 1922. — — — — — А. Р.
- 119 **Белешке:** Један важан митинг (А. Шулигој). — *Splošno žensko društvo v Ljubljani.* — *Kolo jugoslovenskih sester.* — *O ženskem gibanju v Jslaviji.* — *Protivojno demonstracija.* — *Stališče žene v Rusiji* (А. Štebi). — *Панамерички конгрес жена.* — *Широм целог света.* — *Лига народа.* — *Шеснаест енглеских женских организација* (А. Леко). — *Жена у немачком парламенту* (Анђе-лија Бунушевац).
- 124 **Рад наших женских организација:** Рад Друштва за Просвећивање Жене и Заштиту Њених Права (фебруар, март, април).
- 127 **Листак:** Из једног живота — — — — — Нада Јовановић

БЕОГРАД

ШТАМПАРИЈА „БУДУЋНОСТ“ — ДВОРСКА УЛИЦА 17

1922

ЖЕНСКИ ПОКРЕТ

СВЕСКА 3 и 4 — МАРТ—АПРИЛ — ГОДИНА III (1922).

Основи лепоте у свету

Боје и шаренило у природи

Предавање држано у корист Кола Српских Сестара.

„Коло Српских Сестара“ стоји сада пред новим задаћама за које се изискује не само сав рад његових чланица, већ и сва пажња свих оних, који га у томе послу могу помоћи. Стога се осећам почаствован и на патриотском послу, да у оквиру своје струке допринесем што год Колу Српских Сестара, које овде представљају српске мајке, сестре, жене или друге које су стварале и створиле оне генерације које су извршиле дело народног уједињења. На томе послу, а према својим силама, оне нису много изостајале иза мушке генерације, и кад се буде доцније стварала нова епопеја, још лепша и величанственија од ове, што је наследисмо од предака, онда ће поред светлих имена, која заслужише народно признање, блистати и безимена српска мајка, српска жена српска сестра исто онако, као што у старој епопеји светле мајка Југовића, тај најлепши бисер наше народне појезије, Косовка Девојка, и др.

Тада ће се опевати и беспримерно пожртвовање и божанска абнегација и алтруизам топле српске душе и под призмом векова овај ће ореол дичити главе српских сестара и тада им никакав накит неће боље стајати од овога, који ће постати општи и припасти свима.

Држим да је ово израз нашег признања српској жени, којој до данас није одата заслужена хвала и која је још и сада безимена и поред толиких примера пожртвовања хуманости и њене специјалне улоге у нашем друштву.

Шарл Нордман, астроном париске опсерваторије на заглављу једне своје скорашње књиге: „Ајнштајн и васиона“ ставио је: „Један роман из науке“. А тај је роман такав, да мени треба по неколико пута читати, прочитавати и мислити око сваке стране, и кад не би било у мени самопоуздања, да све што је људско мени треба да је могућно, ја бих то оставио, као што раде већина наших људи. Ту скоро, једна од високо образованих наших особа рече ми, да она намерно избегава да чита све оно, што замара; зато она чита само роман и то лак роман.

При читању овог мог романа, мени падоше и нехотице речи те образоване особе и ја дођох до закључка да се наш свет окренуо роману и књижевности, јер му је таква лектира лакша и пријемљивија и ако не и примамљивија. Али се ја никако не слажем с таквом класификацијом људског знања и увек сам заступао гледиште да је и наука исто тако занимљива, шта више и најзанимљивија, и њена лектира и студија исто тако примамљива као и лектира најбољег романа. Само,... али то само узрок је, што се за научну лектуру тражи неко претходно знање, или жива реч правог и истинског мајстора. Тада се отварају тајне природе и тада је допуштено и другима да уђу у ону бескрајност, у којој много више има љубави, него у овој ограниченој природи, у којој је љубав као што каже Платон један скок ка безграничноме. Каква је љубав виша и јача од оне, која нас баца погнуте главе и узбуркана срца у свет који је око нас и у коме се, то осећамо, збива нешто што је величанственије од свега, што људска машта може да замисли? Шта је то? Тражећи то да дознаду, људи су основали науку.

Има ли што лепшег и племенитијег, него да за кратко трајање нашег живота успемо да испунимо наша чула, наше очи, наше уши и наш мозак највеличанственијим призорима, дивотама, које само назиремо и пред којима падамо скрушени, као пред вечним и бесмртним творцем. Јер у стварности од које слаботиње беже, има више дивотнога и романтичног, него ма у каквом људском маштању. У овој жеђи за сазнањем, у мистичком скоку, који нас баца у срце бескрајности и вечности има више страсти и блакости, него у вулгарностима, којима се исхрањују многе литературе.

Ето зашто ја мислим да вам изложим један роман, који ће се разликовати од оних, који се обично читају и који је роман из науке. Сигуран сам да ћу при крају његовом имати и ваше признање, да је тачно моје тврђење. На то ме овлашћује ова иста публика, која је пре неколико година у једној сличној прилици имала куражи и воље да ме прати до краја и с толико љубопиства, колико није показала и код најкомпетентнијих ондашњих литератора. И стога што сам имао такав успех, као и увек, кад сам нагнат приликама, излазио пред ширу публику, која није универзитетска, ја држим да је моје прво тврђење тачно, и да наш интелектуалан свет треба да зна и то да зна

доста и из науке, као што зна и из литературе. У сваком другом случају, тако васпитан свет био би површан и неподобан за вишу културу, којој морамо тежити, као што тежимо материјалном бољитку. И тако је и било, и пре 50 година наш је свет читао ондашње научне романи: Природну историју постања од Хекела, О пореклу фела од Дарвина и друго; с исто толико пажње с којом су се читали преводи В. Ига и други. Али је после тога наступила једна реакција, за време које се баш у свету око нас стварала и дозиђивала ова величанствена зграда науке, у чије поједине просторије ја желим да вас уведем и у чијем дозиђивању наша интелектуална средина није узимала учешћа. Држим да ће после овога бити погођен прави пут и млађе снаге, одгојене у овим мојим идејама, да ће вам дати још више атракције него што ја могу учинити.

* * *

Из моје струке, која као да је најбогатија темама, које могу интересовати највише кругове ја сам изабрао, према овој средини, тему о бојама код животиња, о шаренилу органског света, која чини део шире теме о основима лепоте у свету. Тако ћете после овога имати задовољство да у пролеће, с буђењем природе нађете објашњење за многе појаве на које сте научили из свакидањег гледања, али за објашњење којих нисте били спремни да мислите.

За старије природњаке и филозофе боја је била један тривијалан карактер, ћудљив и безначајан, који у већини, случајева није имао никакав значај за носиоца и дивотно шаренило тица, инсеката и цветна, сматрано за увесељење човека, нису могли објаснити дотле познатим природним законима.

Тек је Дарвин показао како ваља с гледишта корисности посматрати ове карактере, који се појављују и развијају по принципима природнога или сполног одабирања и који у борби за опстанак доприносе надживљају најбоље обдарених носиоца.

Од како се пажња поклонила овом проблему, нашло се, да је он још много сложенији и интересантнији, него што га је замишљао Дарвин, тако да је готово безнадежна и помисао потпуног објашњења свих могућих појединачних случајева. Ипак се успело да се објасне многе интересантне појаве, и ова објашњења у духу модерног трансформизма чине му једну од најинтересантнијих глава.

Да бисмо један предмет могли видети он мора бити обојен, јер да буде опажен, он мора бацати светлосне зраке до нашега ока. Боја је један сасвим субјективан појав у вези с грађом нашег духа и нашег нервнoг система, док је објективно посматрана као треперење светлосних зракова, које издвајају или одбијају разни предмети.

Боја зависи и од хемијске грађе и од физичких особина површине предмета и она је по томе општи појав, често исто тако разноврстан и за неоргански свет: за драго камење, за метале, за земљу и све што је у њој; за облаке за дуге итд. Али докле боје неорганских предмета, према садањем стању науке, можемо посматрати само с физичког гледишта, јер о њиховој корисности не можемо ништа рећи; боје животиња и биљака нису само физички појав, већ и биолошки, који се диферентовао и специјалисао под дејством природног одабирања и по томе је то појав прилагођавања и корисности. Ова корисно т пада у очи чим посмотримо обојеност и шаренило животиња у дивљини, које се одржавају стално за сваку врсту као и нестално шаренило домаћих животиња, које човек штити и које с тога могу и избећи принцип прилагођавања и непосредне заштите.

Посматрано у целини ово шаренило показује тесне односе између боје и средине у којој живи. Тако ће бела боја превлађивати код поларних животиња; жута или мрка боја код пустињских животиња, докле ће зелена боја превлађивати код животиња у тропима.

Ако се удубимо у ова факта, ми можемо одмах, стећи одређено мишљење за процену разних теорија, које су изнете за објашњење шаренила органског света.

Оне животиње које живе у вечитом снегу, као поларни медвед и др. имају белу боју преко целе године, док поларни зец, поларна лисица, хермелин и др. које живе и по местима која нису увек покривена снегом имају белу боју само преко зиме.

Објашњење се намеће: боја је заштитна и она скрива травоједе, који су гоњени, као што дозвољава гониоцима месождерима, да се неопажени приближе плену. И кад год поларне животиње немају потребе за оваком заштитом беле боје, јер живе под нарочитим условима, којима су прилагђене, на пр. по дрвећу, бела боја изостаје и сибирски зибелини могу бити, с густом, мрком одећом, као што и арктички мошус може

бити мрк, јер налази заштиту у удруженом животу више, него што би је имао у прилагођавању боје своје коже белој око-лини. Тако Гавран иде на север даље од сваке друге тице или сисара а при том је црн и нема потребе за белом бојом, јер је довољно заштићен и јачином и начином живота да се ис-храњује зрневљем и лешинама, те и нема потребе да се ма-скира, да би се тако неопажен приближио своме плену.

Још лепше слагање између боје животиња и средине у којој живе виђамо по пустињама, чије животиње, лав, камила, многе антилопе и др. имају боју као пустињски песак или стене по којима живе. Нарочито је поучан пример који пустињски скакавац *Trixalis* даје. Он је у две боје, према томе да ли живи у песку Либијске пустиње, и тада је жут, или мрке боје, кад је по степама. Па чак су и тице и многи сисари оваке обојени, тако да се за највећи део пустињских животиња може рећи да су заштитно обојени, или како се то често сад каже да су симпатично обојени.

Тако се исто под тропима налази највећи број потпуно зелених тица: папагаја, голубова и др. Тице и остале животиње умерених предела само су изузетно зелене; већином је и ту симпатичка боја према околини, тако да је општи факт, њена заштитна улога, дакле на корист носиоцима.

Ноћнице нам дају други пример истог правила и оне по-казују тамно сиве боје, као мишеви, пацови или кртице, или мешовите тамне боје, као буљине и др. У слободној природи не би се могли одржати бели мишеви и бели пацови, јер би они падали у очи и ноћу и тако би убрзо постали пљен много-бројних непријатеља.

Силом околности многи су од нас имали прилике да се возе по мору и да на први поглед констатују факта, како је море сиромашно животињама. То је с тога, што се велики део морских животиња не види, јер су и оне симпатички обојене: безбојне су и провидне као вода, или се преливају плаво и зелено, те тако у морској средини остају незапажене. И по нашим барама и по рекама живи такође читав свет провидних животиња, као у мору и њега чини т. зв. планктон из рачића, мекушаца, црва и др. којима се у мору придружују медузе, салпе и др.

Принцип заштите

Пре него што пређемо на примену принципа корисности ових боја за објашњење шаренила у свету, покушајмо бар теоријски да објаснимо постанак боја у опште, без обзира, да ли су то шаре или просте боје.

Најопштија је теорија, по којој су боје резултат непосредног дејства светлости и топлоте и она се базира на факту, што се најживље обојене животиње и биљке налазе под тропима. Ну против овог појимања говори факат, што су пустињске животиње униформно обојене, а не може се одрећи, да нису светлост и топлота по пустињама до максимума заступљене. Осим тога, има и под тропима много животиња, које нису ни мало раскошно обојене, и у том погледу не прелазе ни мало већину облика из умерених појаса.

Из свега овога јасно је, да светлост и топлота могу јако потпомоћи појаву боја, али да сами за се нису јој једини узрок.

По другој хипотези одбојна светлост са обојених предмета из средине фотографише те боје на кожи животиња. По томе у кожи животиња има неких хемијских једињења, која на светлост реагују исто онако, као што фотографска плоча реагира на светлосни зрак. Тада можемо разликовати промену боје коже, која се појави на животињи једном рефлексном радњом, кад животиња види боју коју имитује, и која се може поновити и модификовати, кад животиња промени место. Или се ова промена боје произведе само један пут, без икаквог садејства нервног система.

За први случај имамо пример на хамелеону, који је једна лења животиња, која се заштићује мењањем боје коже, према боји околине у којој је. Ова претерана осетљивост коже према бојама долази им од нарочитих направа у кожи, од бојених ћелија, хроматофора, које су у већем броју у кожи хамелеона и др. животиња, које су познате као и он: октопус, неки раци, своје и др. Чак је и експериментално утврђено, да кад се рачић ослепи, он тада изгуби моћ мењања боја.

За други, случај пример нам дају неке гусенице и лутке, које задобијају боје околине у којој су. Изгледа да та обојеност наступа тренутно, у моментима прве фазе учауривања гусенице, и да се управља према боји околине. На тај начин могу се добити лутке разно обојене од гусеница исте врсте, кад се у

критичком моменту учауривања изложе разним врстама светлости. Исто тако и материјал за исхрану таквих гусенца може утицати на боју животиње, те ће се према биљци, којом се исхрањују, појавити разно обојене гусенице. При томе се не може рећи, да се дејство светлости задобија само преко очића гусеница, јер кад им се очи премажу каквим лепком, ипак се боје појављују, што наводи на мисао, да је бојена акција производ целе површине тела и то као какав физиолошки процес.

Ну ове две класе бојених варијација очевидно су изузетне и имају мало односа с обојеношћу много активнијих бића, која мењају непрестано положај и чије су боје и шаре сталне за време трајања живота свих јединака исте врсте. Ова врста обојености више је по шарама, него по боји и виђа се нарочито у свету инсеката и кичмењака. Тако су разне шљуке и др. обојене симпатично према барској вегетацији. Сисари који живе по шумама: јелени и неке мачке, често су с округлим шарама, док су антилопе, тигар и др. које живе по местима с травом и трском, изобразане по телу. Све ово чини, да их је тешко запазити у слободи, баш и кад им се ловци приближе. Ове заштитне шаре виђају се и на другим животињама и њихова корист је неоспорна, чим се удубимо у проблем, који може бити често врло сложен и на први поглед невероватан, као на пр. код животиња са прекрасним шарама, као што су неке тропске тице, јагуари и др. Тако су многи инсекти, са шарама, које имитују потпуно кору дрвећа по којему падају, или песак или маховину и др. Нарочито пада у очи симпатичка обојеност гусеница и целисходност њихових шара у вези с овом заштитом. Тако су уздужне линије по боковима гусеница учиниле, да те гусенице личе на стабљике или на лишће и тада су с попречним браздама као нерви на лишћу.

Ове заштитне имитације најлепше се виде на неким тропским скакавцима, као на пр. *Phyllina* и др. који су тако чудесно обојени, шарени и с таким обликом и израслима по телу, да их је врло тешко разликовати од биљке којом се исхрањују и на којој живе, баш и кад смо врло близу њих.

Други инсекти налаче на сухо лишће у свима варијантама обојености и облика.

Ма како изгледало многима невероватно, да овакве сличности по боји и по облику могу бити резултат конзервирања и нагомилавања случајних варијација, ипак је тако, и у овим

и многим другим примерима, које сада сусрећемо у природи ми видимо само једну малу разлику успеха на хиљаде неуспеха, и који су с тога морали нестати. Чим се појавио ред инсеката, одмах је за њих настала потреба заштите и ову су заштиту задобили најпре модификујући своју боју и прилагођујући је боји околине. Овај је пут био поступан, док се није задобила ова разноврсност, која нас сада задивљује.

Тако се сада зна, пратећи развиће неких инсеката, који имају неке органе за застрашивање, као *Chaerocampa*, да су им гусенице у првом пресвлагању без тих застрашујућих црних мрља, које симулирају очи, па да их задобију тек у доцнијим пресвлагањима и тако снабдевене црним мрљама симулирају главу много веће животиње, да их преплашене тице и гуштери најчешће остављају и не осуђују се да их кључну, или сажваћу.

Често се овакве шаре у облику очију могу протумачити и као накити, како је код нашег лепог лептира *Vanessa*, који им могу послужити и за друге сврхе и с тога су скривени, кад лептир мирује, кад је дакле најчешће изложен опасностима.

Тако се види, нарочито међу инсектима, који су најчешће без средстава за одбрану, како се заштићују од непријатеља, било на тај начин што имитују неке опасне животиње, или што задобију неке изгледе и навике, по којима их непријатељи избегавају, јер им изгледа да имају посла с много већим противником. Свако зна агресивни и претећи став, који неке гусенице заузму, чим су у опасности. Оне тада подигну предњи део тела, често га и надују и све то наличи на главу сфинкса, да је по томе цела породица добила име *Sphingidae*. Предњи део већ цитиране гусенице *Chaerocampa* са очима на 4—5 чланку симулира змију и т. д.

Често се виђају комбинације симпатичког бојења и ових појава застрашивања, и т. д.

Неке животиње и ако симпатично обојене јако упадају у очи и као да драже својим бојама и шарама. У већини таквих случајева може се лако уочити, да им таква особина, служи као мамац. Тако је једна бескрилна индијска богомољка, *Mantis*, добила изглед и чаробне боје једне орхидеје, док су друге изгледа каквог другог цвета. Само тело инсекта своје црвено, са сваке стране тела спљоштене ноге симулирају круничне задње лиске, док им предњи део тела подражава горње орхидеје. Тако прерушени инсект мирује усред лишћа или по трави, и за

многе неопрезне инсекте чини утисак цвета, на који ће да слете, али ће тада бити одмах и поједени.

За многе животиње, које брзо мењају место, боја им може бити и знак за распознавање. Ово нарочито важи за многе социјалне животиње, т. ј. које живе удружене и које потребују ове знаке, јер се узајамно помажу и од зла одбрањују. Тако су ирваси и мошуси обојени мрко и ако живе по снежним пределима, јер им је ова особина од веће користи, него симпатична заштита по боји. Тако се могу објаснити бразде зебре и кваге, као и многе интензивно обојене кврге и др. израсли по носу и лицу неких мајмуна.

Код тица су, како је очекивати, ови знаци за распознавање још разноврснији и већином по оним местима њиховог тела, која су највише изложена: као глава, врат и крила.

Врло је вероватно да поред осталог овој потреби за брзим распознавањем себи сличних, имамо да благодаримо за чудесну лепоту и разноврсност по боји неких тица, као што су колибри, фазани, пауни и др.

Па и разноврсност и дивотност боја код лептирова у многама зависи од овога принципа. Тако су дивотно обојени лептири обично са разноврсним мирисима, који се осећају на далеко и тако замењују дејство боја као знак за распознавање.

Миметизам је заштитна сличност, по којој једна врста наличи на другу, имитира је не само по боји већ и по облику, тако да се можемо преварити и држати их за исте облике и ако обе врсте нису директни сродници и често припадају различним породицама, па чак и разним редовима. Једна животиња се преруши и узме изглед какве друге животиње, тако да од сад пролази као имитован облик, који је, може се доказати, у већини случајева имун и заштићен.

Пример за ово имамо на амазонским лептирима. Тако Хеликониде лете у ројевима, лагано, имају непријатан укус и мирис, дакле су имуне. Пиериде их имитују не само по боји, већ и по лету лаганом, и по навици да живе у ројевима. Ове су пиериде врло тражене од тица и др.

Да су ове имитације скорашњег датума, доказ је што само женке имитују и што иста врста на разним стаништима имитује разне имуне врсте и увек оне, које су тамо најчешће.

Кад се једном уочио овај факт на амазонским лептирима, онда су брзо нађени многобројни примери мимикра и у другим

земљама. Тако у старом свету Хеликониде замењују Данаиде, Еуплоде и др.

Нарочито је поучан пример афричког *Papilio* тероре, чије је огромно станиште од Абисиније до Капланда и по Мадагаскару. Мужјак је бело-жућкаст с нешто црних примесака и с репићем. На Мадагаскару су и женке исте боје и с репићем по крилима. Исти је случај и у Абисинији. На осталом афричком копну женке су често разнолике од мужјака и по боји и по шарама и по изгледу крила, тако да су их сматрали за оделите врсте, све док нису изведене из јаја истих родитеља. Има четири врсте разноликих женака овог лептира и свака се врста прерушила у какву имуну врсту станишта у коме живи. Лако је наћи објашњење за ове разноликости, јер женке потребују веће заштите од мужјака па за то се оне осигуравају овим заштитним миметизмом.

Једном започети процес наставља се и даље, те има облика код којих су и мушкарци у миметизму.

Општи је факт да су имуне врсте добро осигуране, те су могле развити уочљиве боје и шаре с обе стране на крилима. Такве имају рачуна да падну у очи непријатељима и да их ови за рана опазе и за то су уочљиво обојене; да их на време опазе, оне лете у ројевима и лагано. То су као што видимо права осигуравајућа друштва у природи и сваки се заштити, који успе да их имитује.

Па и други редови инсеката показују овај миметизам.

Тако неке тврдокрилце имитују меки скакавци, или неке осице са жаокама имитују тврдокрилци, муве, па чак и лептири.

Па и змије показују мимикре. Тако отровнице рода *Elops* имају корално црвене обруче по телу и јако су уочљиве; њих имитују друге неотровнице чим су истих димензија и чим се нађу на истом станишту.

Изгледа да је ова врста боја и шара, којом се непријатељима скреће пажња на опасност, јако распрострањена у природи, и са одговарајућим бојама врста, које их имитују, оне нам дају рационално објашњење за многе боје и шаре у природи, које нису резултат директне заштите, или као знаци за распознавање.

Сполно одабирање

Ну поред ових обојености животиња има још једна серија, која се виђа поглавито код виших животиња и тада већином у вези са сексуалним начином живота.

Докле су се до сада животиње служиле бојама за одређени циљ, као заштита, као опомена непријатељима на опасност, која их очекује, или као знаци за распознавање, и по томе имале општи значај, ове врсте боја и шара припадају подређеној категорији и представљају као неку врсту декоративних разноликости по боји и по изгледу у оба сполу.

Има поступне и потпуне градације, од идентичности по боји оба сполу до таквих екстрема, да је тешко рећи на први поглед да припадају истој врсти. Нека се само помисли на чаробно шаренило колибара, фазана, папагаја, многобројних лептирова и т. д. па ће се одмах доћи до закључка, да им та особина може бити пре од штете, него од користи. Па како се ова раскош у боји налази обично код мужјака, док су им женке већином скромно обојене, и како је она у вези, с плођењем, то Дарвин своди све то на одабирање за плођење, на сексуалну селекцију.

Могло би се узети, како је Wallace изнео, да су скромне боје женкама од користи, као заштита, јер оне потребују више заштите, док легу, него мужјаци. Али ни тај разлог, ни други, које су други природњаци истакли, да објасне ове сексуалне одлике код инсеката, тица или сисара нису задовољавајући и њима се не може објаснити потреба онакве чаробности перја мужјака рајске тице, чије су женке и сувише скромне за тако раскошне мужјаке.

Сигурно је да се мужјаци боре за задобијање женака и свака варијација, која их у томе помаже, има много вероватности, да се пренесе на потомке. На тај начин, ове примамљиве одлике, кад су једном постале, преносиле су се у будуће на све већи круг мужјака. Како међу таквим имаћаху више изгледа да придобију женке за се они, код којих је тај променљив карактер био на највишем степену, то је јасно, да ће се ови карактери све више развијати, док се год варијације у том правцу показују.

Да је овим дата могућност, за процес одабирања јасно је још и по томе, што бројни однос мужјака према женкама

није као 1:1, већ обично има више мужјака од женака. Примери су многобројни, и ово је јасно, ако само помислимо на нашу живину код којих један петао води читав чопор кока. Овај однос је још већи код риба, а зна се да код неких врста лептирова има по 100 и више мужјака на једну женку.

Из овога се види, да је испуњен први услов за процес одабирања, и сад ваља тражити други услов, који је по Дарвину као избор мужјака од стране женака. Баш тај други услов, избор, сумњичили су и сами оснивачи принципа одабирања и Wallace сумња да постоји такав избор и да би он, баш и да постоји, био у стању да произведе тако велике разлике у боји и структури перја, јер би то претпостављало, да велики број женака многих нараштаја има исти укус. И ако је непосредно посматрање ових избора по самој природи тешко, ипак има неколико сигурних примера код сисара и код тица, који показују да се некој жени допада један мужјак а други да се не допада. Ако још узмемо у обзир и факт, да се разни украси, т. зв. сватовске одеће мужјака сисара, тица, водеземаца и риба појављују већином за време сполног сазревања, то је ван сумње, да су сви ови карактери мужјацима на то, да за се придобију женке, пошто им се прво допадну. При овоме није потребно, да свака женка чини скрупулозан избор између више мужјака и да баш буде најбољи изабран, већ то бива просечно, исто онако, како то бива у одабирању за одржање врсте. Јасно је, да ће се оне особине мужјака, које примамљују женке све више развијати и утврђивати, док не постану општи карактери свију мужјака.

Накити мужјака могу бити врло разнолики. Тако женке претпостављају оне, који се одликују лепотом облика и нарочито боја. Такве су многе тице, неки водоземци (водени гуштери), многе рибе, инсекти и др. Нарочито су лепих боја мужјаци оних тица, које живе у полигамији, док мужјаци блиских моногамних сродника налаче на женке. Обично се ова лепота у животиња разликује од лепоте, коју ми ценимо, ма да има и подударности. Тако, кад мужјаци колибара рајске тице, фазани и пауни при удварању женкама шире своја крила и реп и показују им што је на њима сјајно и лепо, то морамо закључити: да је овде у подударности укус човека с укусом животиња. Познато је, да лептири слећу само на јако обојене и шарене цветове, из чега изводимо закључак, да им боје нису стране.

Ну поред овога средства, мужјаци могу надражити своје женке и на други начин. Тако мужјаци разних лептирова миришу на лимун, на мелисен етар, као цвеће и т. д. Чак се може утврдити компензација између лепоте и мириса код лептирова, те миришљави лептири не морају бити лепо, и обрнуто, лепо лептирови обично нису миришљави. Ну има их, као и цвећа, код којих су лепота и мирис истовремени. Па како се мирис не распростире далеко, то такви лептири имају нарочите направице, којима удешавају да замиришу онда, кад су у близини женке.

Па не само да лептири развијају ове сватовске мирисе, већ и остале животиње, и ако им мириси нису увек пријатни за наш нос. Ми можемо још и поднети разблажени мирис мошу, а и дабра, али су нам одвратни мириси грабљивих месождера, јелена и др.

Дарвин је свео на сполно одабирање и разне апарате за производњу звука; па и тичије песме, ма да је вероватније да ту има удела и природно одабирање. Како већином мужјаци цврчака, попаца, скакаваца и тица производе разне гласове, то је знак, да је ова музика надражајно средство за женке. Утакмица мужјака за задобијање женака, могла је развити апарате за песму; колико је требало времена, док се дошло од обичне цврке врапца до песме славуја, показују нам многобројне врсте тица, које по песми стоје између врапца и славуја.

Како тице лете, то им је карактеристичан глас средство да нађу своју половину, а ово је опет од неоспорног значаја за одржање врсте; отуда на песму утиче поред сполног и природно одабирање. Стога свака тичија врста има свој карактеристичан знак, и од овог простог знака развиле су се мелодије певачица уз припомоћ сполног одабирања.

Од интереса је, да се и овде разни сполни накити искључују, да су дакле у корелацији. Тако су мужјаци певачица скромно одевени а њихове женке су осетљиве према песми, док су женке лепих мужјака, који нису добри певачи, осетљиве на њихову лепоту. Баш ова узајамност ова два од главних карактера, доказ је за истинитост ове теорије сполног одабирања. А примери чаробно обојених лептирова, који у исто време лепо миришу, показују само, да се уз боју, која је постала обичан карактер, јавио овај нов карактер, као ново надражајно средство. На сличан начин могли су се накитити и

други делови тела а њихов значај јасан нам је из односа тих спољних карактера у људском роду.

Тако се лепо може објаснити сва разноврсност перјаног накита и шаренила тица и лептирова, поступним дометањем све нових накитских карактера, поред старијих, који су постали општи карактери и као такви ушли у оквир врстиног одабирања.

Сватовску одећу тица не замењује само песма, већ и други карактери. Тако мужјаци неких врста рајских тица, који нису онако шарени, као обична рајска тица, примамљују за време парења своје женске у нарочите љубавничке вртове, које граде по прашумама Нове Гвинеје, посипајући белим песком простор од неколико стопа, који даље украшавају сјајним камењем, љуштурама, крилима лептирова и др.

Истовременева улога врстиног одабирања и сполног одабирања, види се и на другим категоријама, сполне разноликости. Тако су мужјаци многих врста увек орни за борбу и за ту су сврху снабдевени нарочитим оружјем или јачином тела. Како је код ових врста борба мужјака за женке непосредна и јачим мушкарцима осигурава победу, то је Дарвин овакве случајеве имао у виду, кад је извео сполно одабирање. Тако јеленима и осталим рогатим животињама помажу у тој борби снага и рогови; од уједа других мужјака лавове штити грива, петлове креста и мамузе и т. д.

Значај овог сполног одабирања добија у томе, што се често мушки сполни карактери могу пренети и на женски спол, те се тако цела врста може да преобрази. Тако женке неких колибара по боји и шаренилу перја личе на своје мужјаке; женке неких цврчака цврче као и мужјаци; женке неких тврдокрилаца имају украсе као и мужјаци и т. д.

Неки примери показују да се у току нараштаја ови карактери могу појавити на истом ступњу у оба пола.

Дарвин је изнео даље, да се у овој утакмици мужјака око женака не развијају само такви карактери, који важе као лепи већ већином уочљиви карактери, којима се од осталих могу да одликују. Тиме се објашњава факт, што су шаре, које постају услед сполног одабирања увек простије од шара, које су резултат врстиног одабирања. Тако код папагаја има разних уочљивих боја у већим партијама, али без икаквих финијих шара, на пр. онаких, какве се виђају на женкама фазана, јаребица,

koje su simpatično obojene. Ovo je razumljivo, ako se pomisli da je vrstino oдабирање увек интензивније од сполног одбирања.

Из свега досадањег излази, да је и сполно одабирање један моћан фактор преображавања и промене, коју оно изазива код мужјака, а која се може пренети и на женке; с тим је дата могућност промене врста.

Живојин М. Борђевић.

O zaštiti dece in mladine.

Kot uvod k svojemu referatu o zaštiti dece in mladine naj navedem nekaj številok. Po stanju z dne 31. XII. 1919. je bilo v Sloveniji 84.847 sirot, ki še niso dovršile 18. leta in sicer:

- a) popolnih sirot — 4 020
- b) polsirot — 41.839
- c) nezakonskih otr. — 38.847

V teh številkah so všteti tudi otroci iz krajev izgubljene Koroške, a ni všteta deca iz logaškega okraja, ki je bil tedaj še pod Italijo. Če reduciramo ogromno število 84.847 za kraje na Koroškem in prištejemo deco iz logaškega okraja, tedaj nam ostane še vedno okroglo število 80.000 osirotele, zapuščene, zanemarjene dece.

Če vzamemo za najugodnejši račun, da je le 10% te dece ogrožene v telesnem in duševnem razvoju, torej le 8 000 nam predočuje ta račun velikanski deficit v našem narodnem gospodarstvu, v našem kulturnem razvoju. Ako vstopi v pridobitveno življenje 8000 oslabljenih in zanemarenih delovnih moči, kakšno strahotno ogroženje je to! Ako živi med nami 8000 ljudi, ki so prišli med ostala zdravo četo, že okuženi z vsakovrstnimi socialnimi boleznimi, kakšna grozna infekcija je to. Kajti pomisliti moramo, da ne živi vsa ta osirotela in zanemarena deca za kitajskim zidom, ampak, da je dan za dnem v živem kontaktu z vso ostalo družbo.

Vsa ta deca vzrašča v bedi. Ali beda ni le pomanjkanje vsakdanjega kruha, ni le nevednost in nizka stopinja izobrazbe, beda je tudi moralno propadanje. Beda ima temnega tovariša — brezstidnost! Ta zvesti spremljevalec bede vlada v vseh onih nedostatnih stanovanjih, ki jih je žal tudi po Sloveniji mnogo

in preveč. Tam, kjer so nakopičeni otroci in odrastli dan in noč, ljudje znešeni od vseh vetrov, tam ne gineva le telesno zdravje, tam izginja polagoma, a zanesljivo tudi moralna čistost, na kateri sloni intaktno družinsko življenje. Intaktno družinsko življenje je pa predpogoj vsega zdravega kulturnega napredka. V onem zatohlem ozračju prenapolnjenih stanovanj izgubi deca svojo čistost, preden je še zrela, v takem ozračju je največja pregreha le predmet ciničnega smeha. Da pustimo vse, kakor je, tedaj gremo z vso gotovostjo nasproti največjemu in najstrahotnejšemu moraličnemu bankerotu. Iz tega močvirja prihajajo mladoletne prostitutke, mladoletni zločinci in vagabundi, nezakonske matere, možje in žene, ki se kot starši niti najmanj ne zavedajo svoje odgovornosti, svojih dolžnosti.

Ne mislite, da govorim prazne besede. Slika, ki sem Vam jo podala, je žalostna resnica. Četrto leto delujem pri odseku za zaščito dece in mladine in vsak dan postaja položaj naše dece slabejši. Ko bi Vam predložila naše akte, bi se strahoma vprašale, ali je resnica, ali so grde sanje? Ali je mogoče, da je štirinajstletno dekle dobilo prvi seksualni pouk v vojašnici, ali je mogoče, da je oče posilil lastno hčerko, ali je mogoče, da ima ta in ona pet, sedem nezakonskih otrok, ali je mogoče, da je dvanajstleten fant vlomilec? In dalje: kakšna družba smo, da mirno gledamo vdovo z osmimi otroci, ne da bi jej priskočili na pomoč, da ostanemo ravnodušni, če vemo, da je izročen otrok rokam bestialnih staršev, ki mučijo kri svoje krvi do smrti, če vemo, da nima mati v najtežji uri niti rjuhe, niti plenice, še celo slame ne, če vemo, da živi mati z deco v največji bedi, ker jo je zapustil brezvesten mož? To so črne slike zbrane iz vseh delov naše domovine.

Ali je zdravilo, ali je sredstvo, da zajezimo nadaljno propadanje?

Že spoznanje, da so pri nas razmere, ki so gnusna pega našega javnega življenja, je prvi korak k ozdravljenju in živa zavest naše soodgovornosti za moralno propadanje ogromnega števila našega naroda nam odpira pogled za pomoč. Zakaj naj bi bili mi vsi soodgovorni? Gospodinja in mati se zgraža, ako dobi služkinjo, ki ni poštena, ki je brez srčne izobrazbe, ki je polna slabega hotenja in z največjim in seveda upravičenim strahom zasleduje vpliv takšne služkinje na svoje doraščajoče otroke. Starši strme nad nesramnimi besedami svojih otrok, nad podivja-

nostjo svojih malih šolarjev in jih s trahom pošiljajo v šolo, Zgrajajo se nad enim in drugim pojavom in zvrčajo vso krivdo na osebe, ki jim prizadenejo zlo.

Toda pogledimo problem krivde posameznika globlje. Ali ja tem staršem, kdaj prišlo na misel, da bi proučili razmere, v katerih je doraščala njih služkinja. Ali razmere, iz katerih prihajajo šolski tovariši njihovih otrok? Ali so kdaj ukrenili karsibodi, da bi iztrebili močvirje, iz katerega se dvigajo kužne kali do njihove skrbno zavarovane domačnosti? Res, pozameznik je brez moči napram vsemu zlu, ali skupnost posameznikov, t. j. družba, ni brez moči. In če kot član družbe vem, da je zlo, in tudi vem, kako se omeji zlo, pa no kličem na pomoč, tedaj je vsak soodgovoren za vso telesno in duševno zanemarjenost naroda. Premislimo vse to in vzbudila se nam bo odgovornost za dejanje in nehanje vseh, s katerimi prihajamo v dotiko, vseh, ki imajo kakršnokoli zvezo z našim življenjem. Čut odgovornosti vzbudi voljo in moč do dela, ki reši nas, ki reši vsled donašnjih socialnih razmer trpeče, ki reši bodočo generacijo.

Problem soodgovornosti naj osvetlim še od ene strani. Vsa naša udobnost, vse naše življenje v urejenih razmerah, kar se tiče vsakdanjih potreb, bi bilo brez dela tisočih rok nemogoče. Vzajemno delo najrazličnejših slojev človeške družbe nam prinaša dobrine, brez katerih ne bi mogli živeti. Da ohranimo ravnovesje v tem vzajemnem delu, zato moramo prevzeti tudi del dolžnosti. To je naša socialna dolžnost, ker brez dolžnosti ne smemo in ne moremo zahtevati pravic.

S teh vidikov moramo premotriti potrebo vsakega socialnega dela. Bistvena edinica tega dela je tudi delo za zaščito dece in mladine. Res je, da skrbi tudi država za deco in mladino, čemu še naše delo? Da, država daje osirotelim in zapuščenim otrokom marsikatero pomoč. Imamo varstvena sodišča, imamo varuhe in tudi skromno materielno pomoč — to vse od države. Toda kje je vse dvugo? Kje je materinska ljubezen, kje očetovska skrb, kje topli dom? Kdo bo vodil življenja pot otroku, ki mu je že zgodnji mladosti življenje pekel, kdo ga bo varoval zmot, kdo mu ojačil voljo? To napravi le nesebična ljubezen do trpečega sočloveka. In zaklad takšne ljubezni, ljubezni, ki žrtvuje, je v ženah. Globoko sem prepričana, da niso besede o neizčrpnem bogastvu ženske ljubezni le besede, ampak da izražajo obstoječo istino. In poleg individualnega materinstva, ki

zahteva velik del te ljubezni, je žena zmožna tudi socialnega materinstva, ki jo usposobi do razvoja najvišje stopnje njene osebnosti. Švicarska posateljica, drica Bleuler-Waser, sama mati, kliče v enem izmed svojih spisov vsem ženam: „Werdet Menschheitsmütter“! To je cilj, visok cilj. In tudi me slovenske žene hočemo zavestno nastopiti pot do tega cilja in postati matere naši slovenski deci. S tem ne bomo pokazale le svoje zrelosti kot državljanke, temveč tudi kot žene v pravem in najvišjem pomenu besede. V čem je bistvo dela za zaščito dece in mladine? To delo mora obsegati vse mere, ki ohranijo telesno zdravo deco pred propadanjem. Zato je to delo obsežno, ker pričinja že pri noseči materi in se razteza do samostojnega otrokovega udejstvovanja. V naslednjem hočem podati kratek oris poedinih faz tega dela.

1. Zaščita materinstva in dojenškov:

Nikdar ne bom pozabila nekega obiska v ljubljanski otroški bolnici. Otroški okostnjak, pokrit s tenko rdečkasto kakor vso podpluto kožo, odprte rane spačen obraz — takšen se je mučil nekaj mesecev star otrok na posteljici. Ali je to sploh še človek po podobi božji, ali naj bo ta stvor predmet materine ljubezni, ali naj bo očetov ponos? Otrok sifilitične matere — nas pouči bolniška sestra. Poleg njega še drugi, tretji — vsak strahoten opomin proti brezmiselnosti ali nepoučenosti staršev. K drugi posteljici: kakor mrtvaški prt blede dete, brez moči, oči trudne do smrti, onemoglo ječanje prihaja iz ustec kakor zadnja obnemogla prošnja — rešite me vendar takega življenja. Otrok tuberkuloznih roditeljiv! Stopimo v prihodnjo sobo, vsa v jarki solnčni luči. Blizu okna posteljica, v njej dobro razvito krepko dete, staro 10 dni. Oči ima pokrite z belo ruto. Zakaj — prašamo sestro? Oslepel je. Kako? Mati njegova ni vedela da ima gonorejo, otrok se je inficiral z bacili gonoreje in danes je slep. Njegova mati tako je pravila sestra — je skoraj zblaznela v obup, ko smo ji povedali, da ni več rešitve.

Pri tem obisku v otroški bolnici sem si želela, da bi prišle v to hišo trpljenja vse, ki dobo postale matere in vsi, ki bodo postali očetje, da si izprašajo vest: ali smo čisti, krepki, zdravi? Pred kratkim je izdelal naš urad statistiko slepe dece v Sloveniji. Med poročili, ki so prišla od različnih okrajnih glavarstev, se je glasilo eno: N. N. slep od rojstva, a ni za šolanje v zavodu

za slepe, ker je tudi gluhonem, ima vodeno glavo in je epileptičen. Ali je še kakšna nadloga — sem se vprašala, ko sem to čitala — ki je nima ta otrok? Kakšni so starši tega otroka, v kakšnih razmerah žive, v kakšnem momentu je bil ta otrok spočet, v kakšnih okoliščinah je mati porodila?

Dejali boste — ti primeri so izjemo; ali prav te izjeme nas silijo, da pogledamo natančneje v svet in življenje in potem se nam obpira še dolga vrsta izjem. Poglejmo v hiralnico: koliko izjem v nežni starosti je nakopičenih tam, poglejmo natančneje v rodbinsko življenje in našli bomo izjem obilo, preveč. Ni slehern teh otrok v kakem zavodu, ne v bolnišnici; koliko jih je, ki čakajo med domačimi štirimi stenami na rešitev.

Nič boljša niso poročila naše oskrbne sestre iz Jesenic. Po drugih krajih, žal nimamo še prepotrebnih oskrbnih sester, ker nimamo za to panogo strokovno izobraženih žen. Toda mislim, da zadošča že ta mala slika za nujnost dela na polju zaščite materinstva. Kako? Vseh teh mater, ki so pred porodom in ob porodu potrebne zaščite, ne moremo spraviti v primerne zavode. Toda one, katerih razmere so najbolj kričeče, za te bi morali imeti primerno zavetišče, kjer bi v miru, v svetlobi čakale na težko uro in kjer bi po porodu pod strokovnim vodstvom negovale svoje dete. Drugim bi morali pomagati na domu z uvedbo domačih skrbnic „House-visitors“, kakršne imajo že dolgo vrsto let v Angliji, Ameriki i t. d. Zavoda, kjer bi nudili materi že pred porodom zavetje in kjer bi dostikrat obupano — zopet vzbudili k življenju — nimamo, a potrebujemo ga nujno. Druga vrsta zaščite, zaščita na domu, bi morala biti v rokah velikega števila prostovoljnih delavk. Ali te prostovoljne delavke, domače skrbnice, bi morale biti dobro izvežbane. V tem oziru bi se morale oprijeti ideje „službenega leta“ za dekleta. V tem službenem letu bi se pa dekleta ne le učila, temveč bi pridobljeno znanje morale tudi že praktično uporabljati. Prav to službeno leto naj bi se postavilo že v službo za oskrbnico mater in dojenčkov. Marija Schmidova, ena izmed bojevnic za službeno leto ženstva, pravi: „Takoj po rojstvu otrokovem, se mora pričeti z njegovo intenzivno nego. Take nege pa ne more izvrševati babica, že utrujena od dela in prečutih noči. Tudi njeni vsakdanji obiski ne zadoščajo za temeljito nego matere in otroka. Da bi imela vsaka porodnica za se in za dojenčka vsestransko oskrbo, zato je potrebna armada izšolanih oskrbnic, ki bi jo ustvarili

na ta način, da uvedemo splošno izobrazbo ženskega dela prebivalstva na tem polju. To je „materinska služba“, skupnost delovanja v službi materinstva, in del ženske službene dolžnosti. Kakor služi domovini armada mož, tako naj bi jej služila armada žen, ki jej daje življenje in oskrbuje to življenje. Žena naj posveti le eno leto službi domovine; tej dolžnosti naj zadosti med 18. in 21 letom“.

Da dobimo takšen kader žen in deklet, ki bi pričel s prostovoljnim delom za zaščito materinstva, bi morali imeti na razpolago dom, ki bi ustrezal vsem modernim higijeničnim zahtevam, in kjer bi bila dana možnost socialne izobrazbe.

Tesno zvezana z zaščito materinstva je zaščita dojenčkov. Odsek za zaščito dece in mladine vzdržuje majhno napravo v Ljubljani, ki služi temu namenu. Imamo „Materinski dom“, kamor sprejemamo matere z dojenčki, če nimajo po porodu nobenega zavetišča. Ali ta dom je vse premajhen. Le 28 mater je lahko v njem. In zaradi neprimerne stavbe ni mogoče priključiti temu domu onih naprav, ki so neobhodno potrebne. Načelo mora biti v takem domu: vzgojno vplivati na matere, ki so večinoma nezakonske in jih zaposliti z delom, da vzdržujejo s svojim zaslužkom sebe in otroka. Večinoma prihajajo v ta dom nezakonske matere. Problem nezakonske matere in dece je morda eden najtežjih v vsem delu za zaščito dece. Ena izmed prvih delavk na socialnem polju v Nemčiji, Salamonova pravi: **Bednemu položaju teh mater ne pomagamo s sredstvi javne ubožne oskrbe. Ta oskrba deluje le z materielno pomočjo. Toda nezakonska mati ne potrebuje le denarja, hrane in oskrbe, temveč tudi dom in svet, dostikrat še vzgojo in vplivanje. Njena beda ne temelji na pomanjkanju denarja, vzrok njenega usmiljenja vrednega položaja ni v rojstvu otrokovem temveč rojstvo otroka samo je beda, katere vzroki so dostikrat v pomnijkljivi vzgoji, nezadostni izvežbanosti poklica, včasih tud v lehkomiselnosti, v neugnamem hlepenju, da se spolno izževe, v duševnih in moraličnih defektih. Vsled tega so nastale v zadnjih letih humanitarne naprave, ki gredo za tem, da ustvarijo tem ženam trdno gospodarsko stališče in jih etično dvignejo. Ti zavodi pa zahtevajo, da ostanejo nezakonske matere dolgo časa v njihovi oskrbi, da jih ne ojačijo le v zdravstvenem pogledu, temveč da ožive v njih tudi čut odgovornosti napram otroku, da jih usposobijo glede volje tako močno, da jih nobena izkušnja več ne zapelje. Na eni strani se lahko vse-**

to doseže s tem, da se dvigne njihova gospodarska sila na ta način, da se jih izučí v kakšni stroki. Poleg tega je pa treba zbuditi notranje, duševne sile, da razvijejo moč volje in samovlade. Kadar izvira nezakonsko materinstvo iz pogrešene vzgoje, mora nastopiti vzgoja, ki vodi k urejenim življenjskim razmeram vztrajnemu delu, poglobitvi notranjega čustvovanja“.

Po teh vidikih bi moralo iti delo. Toda za to bi morali imeti neko središče, kjer bi zbirali te matere in jih ojačene na duših in telesu pošiljali v svet. Vzor bi nam bil v tem pogledu „Jugendheim“ v Charlottenburgu pri Berlinu, o katerem pravijo poznavalci, da predstavlja najčistejšo obliko socialne oskrbe. Posebna naprava tega doma je, da preskrbi vsaki materi posebno svetovalko, na katero se lahko obrne z vsem zaupanjem med bivanjem v domu in pozneje, ko ga že zapusti. Namen tega zavoda je, da daje materam, zakonskim in nezakonskim za dobo četrť leta od dneva poroda dalje dom, v katerem se telesno okrepe in kjer se navajajo, da doje otroke same. Ta oddelek je pravi dojeniški oddelek. Po preteku tega četrťletja ostanejo lahko matere še eno leto v zavodu v takozvanem materinskem domu, ki je v drugem delu poslopja. V domu za dojenice se sprejemajo matere brezplačno, samo zavezati se morajo, da pomagajo pri delu, ki je potrebno za obrat v domu. Materinski dom je pa organiziran tako, da puste v njem matere, ki stanujejo tudi v domu svoje otroke, ko odidejo čez dan na delo. Od svojega za služka morajo plačevati za otroka, za stanovanje, kurjavo in razsvetljavo. Za svojo prehrano in obleko morajo skrbeti same. Poleg tega sprejema zavod tudi matere pred porodom brezplačno proti temu, da opravljajo v domu domača dela, in otroke, ki so brez mater in ki jih pošilja občina Charlottenburg na svoje stroške. V domu samem pa ne porode matere, temveč porode v mestni porodnišnici. Vse delo v domu opravljajo matere same, samo kuharica in dve perici pri strojih so stalno nastavljene. Ker je treba nezakonskim materam preskrbeti za poznejši čas trdno gospodarsko stališče, zato prirejajo v domu tečajje za šivanje, gospodinjstvo in oskrbo dojenčkov. Zavod tudi ne odpusti preje mater, dokler jim ne zagotovi dobre službe. Navadno ostanejo matere eno leto do poldrugo leto v domu; med tem časom se utvrdi vez med otrokom in materjo tako, da mati ne pozabi nikdar svojih dolžnosti. Zavod daje materam tudi pravno pomoč in preskrbi otrokom varuha. Zelo strogo pa morajo iz-

polnjevati matere hišni red in to vpliva — po izpovedi zdravnika voditelja — izredno ugodno na značaj mater, ki jih takorekoč privede cesta v ta dom. Poleg tega notranjega dela, opravlja zavod še drugo delo. Za dekleta, ki so izpolnile 18. leto ima urejene posebne tečaje za oskrbo dojenčev in posebne mesečne tečaje za mlade matere. O drugih napravah dečjega doma v Charlottenburgu bom govorila pozneje.

Še nek nov poizkus za zaščito nezakonskih mater v Nemčiji naj omenim, takozvane materinske naselbine, Müttersiedlungen, ki tudi izvirajo iz privatne inicijative. 4—5 mater z dojenčki se naseli skupaj v primerni hišici, ki ima dovolj prostora za matere in otroke. Ena izmed mater ima nalogo, da oskrbuje dom, ostale gredo za zasluzkom. Matere zaslužijo toliko, da vzdržujejo sebe in dom same, samo za opravo doma jim je treba pomoči. Ideja take oskrbe je zelo zdrava iz dveh ozirov; prvič poživi človeka misel, da ima svoj dom, mu daje veselje do urejenega življenja in drugič ga osvoboditi neprijetne zavesti, da je od koga odvisen, da sprejema miloščino.

Važen del te zaščitne panoge tvorijo tudi posvetovalnice za matere in oskrbovalnice za dojenčke, ki so navadno ustrojene tako: Vse matere z dojenčki se pozovejo, da prineso določen dan — navadno dvakrat v mesecu — v posvetovalnico svoje otroke. V posvetovalnici delujeta zdravnik in oskrbna sestra. Zdravnik pregleda otroka, daje materam potrebne nasvete, oskrbna sestra stehta otroka in zabeleži vse važne podatke o razvoju dojenčka v posebnem izkazu. Državna zaščita ima v Sloveniji tri take posvetovalnice: v Mariboru, v Trbovaljah in na Jesenicah. V krajih, kjer se orje v tem oziru šele ledina, je treba seveda veliko potrpljenja, da se privadi matere na to napravo in da so prepričane o njeni koristi. V Trbovljah in na Jesenicah se posvetovalnice izredno dobro obiskane, v Mariboru posluje šele s 1. januarjem 1922. Potrebne matere dobe tukaj tudi plenice, srajčke, živila. Velika korist teh naprav je v tem, da se matere navajajo k dojenju in da se intenzivneje bavijo z nego dojenčkov. To je tudi ena izmed naprav, ki se lahko inštalira povsod, kjer je na raspolago primeren prostor; ena soba za preiskavo, ena za čakalnicó. Oprema je enostavna: miza za previjanje, tehtnica, pisalna miza, nekaj stolov in klopi in potrebna množina perila. Gotovo bi se našli v marsikaterem kraju zdravniki, ki bi opravljali delo brezplačno. Oskrbna sestra seveda ni povsod na raspolago, ali mislim, da bi lahko vsaka mati pod zdravnikovim nadzorstvom opravljala delo. Naše oskrbne sestre, ki delujejo po posvetovalnicah, imajo seveda izven

posvetovalnic važno in dostikrat težavno delo, ker morajo obiskovati redno vse matere, ki so pred porodom in ki porode in jih morajo navajati nazorno zlasti kar se tiče kovanja otrok, k pravilni negi sebe in dojenčka. Naša šenska društva bi lahko povsod osnovala in vzdrževala take naprave. Ko smo bile lansko leto na konferenci Saveza v Splitu smo videle tamkaj krasno opremljeno in vzorno delujočo posvetovalnico, ki jo vzdržuje ženska zadruga. Dela se udeležujejo vse članice. Tajnica pozove z dopisnico vsako članico, kdaj se mora sglasiti na delo v posvetovalnici.

Zaščito materinstva in dojenčkov sem opisala nekoliko obširneje. To pa zato, ker smatram to panogo za najvažnejšo; dobro izvedena zaščita materinstva je preventivno sredstvo. Ako bi imeli to panogo zaščite vzorno organizirano, bi zabranili s tem nešteto bolezni v zgodnji dobi otrokovega življenja in ohranili mnogim materam zdravje. Na Angleškem imajo statistično dokazano, kako močno se je znižala umrljivost dece, odkar delujejo materinski domovi, posvetovalnice, oskrbne sestre in domače skrbnice.

Alojzija Štebi

(Svršice se).

Узроци скупоће

Пратећи историју опазивамо, да су последице свих ратова биле осиромашење народа и поскупљивање животних намирница. Историја у свом развоју није забиљежила страшних ратова него што је забиљежила овај свјетски рат, који на велику нашу несрећу ми преживљујемо. Свјетски рат, у ком се клало 40 милијуна људи, није страхан, јер је пождерао милијуне мушких снага, него је страхан, што данас његове последице ждери још и данас милијуне и милијуне жена и ђеце. Страхан је и ради тога, јер је читав свијет, а нарочито Европа, а највише наша држава економски потпуно скршена. Нећу да говорим о том што и како проживљује сада Европа, него ми је намјера, да прикажем стање и узроке тога стања у нашој држави.

Млада наша држава на мачу је добила све земље бивше монархије, у којима наш народ живи, једне крви и једнога језика. Аустро-Угарска монархија била је као стари бекрија или картарош, који прокарта најприје новце, а затим капу и шешир, фалсификује мјенице, а кад ни то не помаже, онда

узима пиштољ и стреља себе у сљепочницу — и ствар је свршена. Тако је Аустрија 1914. ступила у рат и папирнатом валутом од три миљарде и 156,000.000, па кад је ту праву валуту истрошила, разумије се правила је други новац, а кад је и то било готово, онда је правила још те је за вријеме ратовања направила ништа мање него 35 миљарди папирнатог новца. Новац у држави не представља ништа друго него робу и друге ствари, које су потребне за живот. Папирнати новац није ништа друго него биљет издат на робу. Ако имаш биљета више него робе, онда то значи, да један од њих вриједи, а други је без вриједности или ако хоћеш да сви нешто вриједе, онда мораш вриједност праве биљете пренијети на све, које имаш, па да сви понешто вриједе. Значи што би за неку робу дали један биљет који вриједи, мораш давати много њих, који мање вриједе.

Аустрија је послије слома оставила 30 миљарди безвриједног папира. На нашу је државу од тих 80 миљарди отпало седам. Али кад се новац пребројио, нађено је у нашој држави око 10 миљарди аустријског папира. Од тих 10 миљарди вриједило је само пола миљарди, т. ј. онај дио, који је отпао на нашу државу од три миљарде правог новца, с којим је Аустрија 1914. ступила у рат. Девет и по миљарди аустријског безвредног папирнатог новца требало је законом прогласити без вриједности. Пред ослобођење папирнати је новац почео пропадати и сваки је настајао, да папирнати новац уложи у робу или купи кућу или да га промијени у злато и сребро. Сам народ дао је примјер, како би требало валуту ријешити. Да су наши финансијери такав закон донијели, погодили би неке, који су папирнатог новца доста имали, али би помогли великој већини, која није имала новаца нити га сада има. Тако је требало учинити, јер за ову државу већином су гинули они, који нијесу имали новаца. Фронта нијесу видјели они, који су имали новаца него они, који нијесу могли платити и потплатити. Како су они крв своју дали, требало би, да и она господа, која су имала новаца, за ту државу и свој новац даду. Није требало жигосања, које је за собом повукло неколико миљарди из Аустрије и Мађарске; да је проглашен закон о безвриједности папирнате аустријске крунске валуте и оно пола миљарде било би извучено у Аустрију и Мађарску. И на тај би се начин опростили аустријске папирнате круне, која нас у данашње вријеме тако дави и која није имала никакве вриједности, јер је њезина

држава пропала била без покрића. Валута без покрића је као рана, која испија економски слабе сталече. Цијене скачу у неизмјерност и тко у тој непоштеној утрци не може судјеловати, тај застаје, умара се и пада. Папирната валута заузимље све већег маха и као змија обухвата и стеже слабије. Осиромашење се јавља и као туберкулозни бацил захваћа све даље у здраво и једро месо националне привреде. Кад је Аустрија окупирала Босну и Херцеговину, прво јој је било да турску папирнату валуту на подручју Босне и Херцеговине прогласи без вриједности. То је исто требала учинити и наша држава са пропалом аустријском круном, која је поплавила читаву државу и у којој ћемо се данас угушити, ако се не нађе нови спаситељ, који ће за времена дићи брану и отворити канале да оточи муљ — да спасе државу. Укидање аустријске валуте спријечио је онај друштвени разред, који је за вријеме рата тога новца много нагомилао. Рекло се, не смије се круна укинути, јер то шкоди народном јединству. Кад је остала аустријска круна, зашто је народно јединство на рубу пропасти? Зашто га папирната круна није спасла? До пропасти је дошло, што се та круна није уништила! Баш аустријска круна хоће пошто по то да уништи нове тековине, које је хисторија забиљежила и које неће више никада забиљежити. Тај закон о проглашењу без вриједности папирнате круне испрва би био тежак, али помало извукло би се злато и сребро у промет, кога наш народ прилично имаде, што можемо видети код наших сељанки и муслиманки. Српски папирнати динар добио би велику вриједност и могуће да би се у несташици новца порез неко извјесно вријеме давао у нарави. Народ би имао мало новаца, али оно мало би имало више вриједности него читави вагони данашњег папира. Само на тај начин могло би се валутно питање ријешити и спасти земља и народ од пропадања и осиромашења. Кад то већ није било, него кад су остали ти папири у нашој земљи, требали би наши финансијери да бар постепено умањују њихов број, а не да га повећавају, како то данас чини. Сада треба чиновницима повисити доплатке, који износе једну миљарду и осам стотина милијуна, а за тај новац нема покрића. Немају одакле дати, него морају штампати нове новчанице. Услед тога ће вриједност папирнатог новца још више пасти, а вриједност робе још више скочити. Је ли дакле тим поможено чиновницима? Не него учињено је још горе!

Таково повишење плаћа и штампање новчаница довести ће цијене до тога, да ћемо за пуна кола банкнота једва добити кола животних намирница. Кад су се вјештачки дизале цијене, треба их вјештачки обарати. Нека влада изда строги закон, али не на папиру, да се државним чиновницима, официрима и свима, које држава плаћа, одузима 10% доплата, али зато се имају оборити цијене за 20%, а царина за 5%. На тај би се начин више помогло снижењу цијена него непрестаним дизањем цијена, које не иде него банкама и трговцима у џеп.

Други један узрок поскупљивања у нашој држави је тај, што није по систему уређена извозна и увозна политика. Ми смо видјели, да је у свјетском рату побиједио онај, који је имао највише хљеба, мисмо видјели, да се за хљеб давало злато, свила, сребро, дијамант, а често пута и поштење — значи, да највећа драгоценост на свијету је хљеб. А те драгоцености има у нас много. Наша држава је драгоцен рудник хљеба, на кога сви сусједи халапљиво гледају, јер они много боље процјењују наше богатство од нас самих; ми смо слијепи, нама је Бог дао свега само не памети и поштења. Наш хљеб спекуланти извозе у иностранство, гдје је јефтинији него нама овдје. У нас треба да се роди Јосиф Мисирски, који ће земљу од глади спасти. Требало би преко иностранства јавности објавити, колико држава има жита за извоз, па нека га траже они, којима треба и нека плаћају у нашој валути, јер тако ће се повећати потраживања наше валуте. Наши извозничари извозе наше жито, или боље рећи шверцују кад хоће и гђе хоће, и зањ не траже нашу валуту него га продају за страну, коју касније мијењају у нашу и разумије се, да нашег новца добију врло много. На пр. један шверцер извезе један вагон пшенице, који је у нашој држави купио по 15 круна, однесе у Италију и прода по двије лире, претвори лире у круне и добије за двије лире 30 круна. Значи ако вагон прода за милијун лира зарадио је на њему милијун. Тако се ради с јајима, са стоком, с вуном, са шљивом.

Извозна политика не задовољава, јер увоз је већи него што би требао да буде, особито увоз луксузне робе, а мањка нам оне робе, коју би заиста требали. Наш трговац не може купити робу за нашу валуту него је мора купити за валуту оне земље, из које купује робу. Прије неколико мјесеци наш је трговац купио штофа у Чешкој по стотину чеш-

ких круна. Онда је чешка круна према нашој стајала као 3 : 1. Сада кад је валута наша пала 100 чешких на наших шестстотина, мора трговац, који је купио робу на вересију, кад уговорено вријеме дође, платити наших 600 круна за чешких стотину. Што ће учинити, него дићи цијену на робу; ко ће то платити, него ми потрошачи.

Зашто пада валута? Прво зато, јер имамо много папира и што се све више штампа. Друго што стране бурзе иза кулиса обарају вриједност нашега новца, како би могли што јефтиније куповати наше сировине, вуну итд; а треће ради нас самих, који не умјесмо или не хтједосмо или не могосмо да уредимо нашу државу. Наша политичка ситуација је таква, да су све европске државе уверења, да смо заиста неспособни, да сами собом управљамо и уживамо слободу за коју је море крви проливано. Ми смо као ватра и вода: добре слуге али зли господари. Тко је томе крив? Народ није, него они несавјесни странчари, који не хтједоше и не умјеше, да се посліје ослобођења разиђу по народу, да му објасне велико али тешко вријеме. Не нађоше се апостоли рада, који су требали повести читаву организацију, по којој би требало у народу радити. Не нађоше се ни људи ни жене, који би ишли у масу да је васпитају и упућују на дужност и на право према народу. Тко је пробао да то ради, тај је био извргнут руглу: нападајима. Народ је посліје националног ослобођења чекао тко ће прићи тко ће га поучити: објаснити му ово велико доба, које преживљујемо. Чекао је, али није дочекао ни једног апостола. Тко му је први дошао? Дошли су бесавјесни странчарски кортеши, којима је на првом мјесту џеп, онда партија, а тада тек држава. Дошли су: започели свој отровни рад у народу. Тко је до јучер био роб, обећали су му земљу, други су обећали Велику Хрватску од Соче до Вардара, трећи Велику Србију од Вардара до Соче, четврти обећавају народу да ће га опростити од пореза, пети обећавају рај на земљи, јер да се ништа неће радити, а свега имати, шести обећавају Кемал-пашу за господара наше државе, — и Бог те пита, што се народу није обећавало. Дошли избори! Све изашло на изборе, да баци куглицу у ону кутију, од које је обећање добио. Избори су свршени, посланици су пребројати, највише има оних, који су умјели највише обећавати. Започеше управљати. Изборници чекају обећања. Излази закон да земљу мора свак платити,

Велике Србије ни Велике Хрватске нема, порез се мора платити, рај се не проглашује него мораш читав дан радити, Кемалпаше нема, изборници преварени, посланици с масним дневницама од силног уживања са отменим друштвом заборавили што су обећали. Министарске столице празне се и пуне. По читаве мјесеце траје криза, тко ће се у мекшу столицу увалити и у њој помало цуцукати. Министри на расположењу с масним пенсијама, те још мало, и у нас ће сваки други човјек бити Министар; имаћемо их више него аналфабета имаћемо толико, да ћемо их моћи извозити у стране државе. Таквим непатриотским и странчарским радом створено је у народу неповјерење према власти, држава је изгубила ауторитет, странчари су покварили толико народ, да овај више не вјерује ни онима, који би им заиста хтјели помоћи. Усљед оваког рада ни порез није подијељен како треба. Све странке знаду да је наш сељак главни изборник и да ће он највише куглица дати, зато не смије ни једна ни да помисли, да сељаку порез подигне. Сељак није крив. Ја као сељачко дијете познајем менталитет сељака. Он је добар, само га је требало научити, да је ово његова рођена држава, требало би га упутити на дужности према њој, па тек онда да тражи права од ње. Неизравно увирање пореза велики је узрок, да су у нас већи расходи него приходи, те услијед Буџетске неравнотеже валута пада, а скупоћа расте. Други разлог да скупоћа расте јест то, да је у нас завладала банкократија, да нема солидне банке, која би се задовољавала с примјерном зарадом, а данашње банке не зарађују ни до четири стотине на сто него тисућа процената. Банковни је сав промет, да новац улаже у робу, да чека док нестане и онда је износи и прави цијену како хоће. Један је човјек недавно дошао из Француске и хтио да промијени 5.000 франака у Сарајеву, обишао је све банке, нема новаца. Пита: Гђе су Вам новци, а они веле: наш је новац уложен у робу. Нема новаца, да се промијени 5.000 франака! Трговци детаљисте морају дизати новац од банке уз велике камате, плаћају велике порезе, а све издатке рачунају при продаји робе. А тко плаћа издатке него потрошачи. Требало би забранити трговину банкама, нека тргују само квалификовани трговци, нека привреду дижу квалификовани, нека просвјету шире квалификовани, нека се политиком баве политички васпитани, нека на министарским

столицама сједе квалификовани министри, за одговарајуће ресоре, свака на свом мјесту. Свака на свом мјесту према способностима без обзира на вјеру, племе и партију.

Још један узрок данашњој скупоћи јест тај, што је једна велика већина постала роб моде и луксуса. Уважање луксузних предмета у нашу државу повећава већи увоз него извоз и разумије се тим пада цијена валути. Говоре људи, да у нашим центрима луксузне робе код појединих трговаца има преко 20 милијуна динара. Сасвим појмљиво, стране берзе имају рачуна да обарају валуту. Онда кад приспије рок уплаћивања те робе, кад роба буде исплаћена, иностране закуписне берзе повећавају валуту, док трговци не покупују робу, да валуту касније снизе. Требало би, да се у том бездушном Цириху оснује конзорциј банака, који би откупио нашу валуту и који би ступио у борбу са страшним спекулантима, који о нашој глави раде.

А шта да рекнем о луксусу? О њему говорити је шкакљива ствар. Можда ће нетко рећи, да сам лукава, што ја нема што да обучем. Не вјерујте, не завидим онима окићенима златом и дијамантима, нити онима увијеним у свилу од главе до пете, ни онима у свиленим чарапама, ни онима, којима су гола леђа до појаса, ни онима, који по читаве ноћи попију на стотине шампањца у друштву са бестидним играчицама по нашим кабаретима, ни онима, који богатим перзијским ћилимима, венецијанским огледалима и јапанским вазама украшују своје куће — никоме не завидим него их жалим. Жалим их ради тога што не погледају око себе, што не проуче живот својих суграђана. Док се они златом ките, други са свога дјетета кошуљу скидају да продају за килу хљеба. Док они на хиљаде троше за шампањац, дотле мајке — чиновничке жене, своју дјецу гладну и на по смрзнуту, без вечере у дроњцима успављују. Жалим их ради тога, јер не гледају ни један дан унапред и што не могу помислити, шта се може изродити од овакве неједнакости.

Неколико је госпођа ставило питање, шта је луксуз? Шта Ви, који се борите противу луксуза, разумијевате под луксузом? По мом мишљењу није луксуз бити пристојно обучен. Луксуз мијења хаљине, кад се код моде једна линија промијени. Луксуз је имати у кући нагомилане предмете који нијесу потребни.

О свиленим чарапицама, о којима се много говори у мушком свијету, мојам нарочито проговорити. Сретате даму увијену од главе до кољена у тешко крзно, а на ногама провидне свилене чарапе. Је ли то хигијенски умотавати главу, прса и руке, а ноге оставити да зебу. Је ли то естетски? Није. А на крају, јели то морално излагати мушкарцу овај дио женског тијела? На корзу се може чути, да се читав разговор код мушкараца, били стари или млади, ожењени или неожењени своди само на ноге! А до чега та саблазан доводи, то је исто добро познато. Ја мислим, да би моралније било скинути свилене чарапе и оставити голе ноге, онда би се испојила сва ругоба, што је сакривају свилене чарапе.

Завршујем свој говор с апелом, да нас сви подпомогнете у раду. Данас у ово доба, кад се услијед економских и политичких несносних прилика говори о разједињењу наше државе, кад се говори о оцјепљењу њених удова, треба нам људи, који ће спријечити, да не умре оно, што се годинама рађало. Треба да тражимо људе, који ће за педесет година унапред гледати. Ми их имамо међу млађим људима, који још нијесу клекнули пред златним телетом.

Јованка Шиљак.

Узрок моралне неједнакости између људи и жена

Поводом чланка *Један морал за људе и жене* (Женски Покрет, 1921. број 9 и 10).

И ако ми је у овом чланку главно да истакнем питање које сам у наслову изнео, ипак ћу се осврнути на предавање г. проте Милоша Анђелковића, начелника Министарства Вера, и на чланак г-ђе Милеве Б. Милојевића, који је и био повод овом мом чланку.

Из оних неколико идеја г. Милоша Анђелковића, ја сам одмах схватио тенденцију предавања „Христовог ученика“, и видео сам да су његове мисли права пародија Христових идеја.

Кад би поново могао устати из гроба Исус Христос, он би узео бич за сличне пастире његове науке. Јер је понеки од њих доиста употребио храм Христов у сасвим другом циљу но што је то била тежња Христова, — слично лихварима и трговцима јерусалемским. Ми нисмо заборавили да је

г. Анђелковић олтар Саборне Цркве употребио у једној прилици да са њега посеје супротне идеје идејама Христовим. И тога пута покушао је Господин да баци анатему на исто Друштво. И то зато, што то Друштво устаје да сачува достојанство једне половине човечанства.

Сећа ли се Господин шта је Христос о достојанству човека мислио? И дали се сећа г. начелник да је основни принцип Христове науке: љубав, братство и праштање? И да следбеници његови имају искрено и истински, као и њихов велики учитељ, да проповедају и раде на остварењу горњег принципа у друштву. Тада би друштво било права Христова црква. Онда би биле излишне судије, апсане, казне, ратови, што собом доноси толико несреће. И у место да умањују злочине, они их још потенцирају. Не треба заборавити да је Христос сматрао најближом браћом својом оне чланове друштва, које ми данас сматрамо злочинцима. Они су по Христовим идејама они којима је друштво учинило неправду и који су бедници друштвени, и за чије несреће и беде има друштво да одговара, а не они друштву.

А сад да пређем на оно што ме у овом случају посебно интересује. Г-ђа Милојевић у својем чланку вели: „Свима је познато да злоупотреба сексуалног живота извесног дела женског света постоји, и ако жене нису дошле ни до најнужнијих својих права“. — Шта подразумева Г-ђа Милојевић под — „злоупотребом“ сексуалног живота — ја не разумем, али мислим да би злоупотреба сексуалног живота била онда, када се он врши независно од осећања или потребе. И Г-ђа Милојевић сама увиђа ту потребу, када на крају свога чланка у тачци другој захтева. — „Законом донети обавезу брака. Та обавеза да пада у доба 18-те и 20-те године.“ — А на другом месту стоји: — „Зато ти омладино и мушка и женска, не дај се заваравати као да ти устегање од сексуалног живота шкоди“.

Кад Г-ђа Милојевић тврди оно прво, зашто онда захтева обавезан брак? Овде се јасно види да она долази у контрадикцију. А што се тиче шкодљивости од устегања сексуалног живота у зрелој доби, то су већ доказали многи и многи лекари и научењаци, који су се бавили тим питањем, јер то је физиолошка потреба. Зато потпуно има право Г-ђа Милојевић кад захтева обавезан брак.

Питање је: да ли су закони створени од људи у хармонији са природним законима? Не. Од човечијих закона ми се можемо спасти, али од природних закона не. Јер, свет природе иде опредељеним путем, који нико не може зауставити а камо ли некакви човечији закони. Јер имамо случајева где полно осећање није развијено у многим личностима од 18—20 год., и по мишљењу Г-ђе Милојевићке њима треба наметнути некакав брак који прописује људски закон, а који нема ничега заједничког са природним законима. Онда ми стварамо нову проституцију услед неједнакости полнога осећања у личностима које ступају у брак.

Једини излаз из ове ситуације је слободним развијањем без принуде, а то можемо постићи путем васпитања. А пошто жена игра најглавнију улогу у васпитању поколења, то на жени лежи највећа одговорност у погледу покварености, која непосредно прелази и на људе њиховим одношајем према жени.

Питање је: да ли данас, у данашњем људском друштву, може да се спроведе обавезан брак законом или васпитањем којим се досада васпитавало?

Не, не може. Данашњи друштвени одношаји су противни природној неопходности.

Даље Г-ђа Милојевић захтева: — „На првом месту треба завести строгу контролу и мушкарца, као и жене, који живе сексуалним животом — ван брака, а не само женских као до сада. Дакле све оне мере које се законски примењују на жену да се одмах примене и на сваког таквог мушкарца; контролисањем њихова здравља т. ј. давањем санитетских књижица и мушкарцима“.

Што се тиче злоупотребе сексуалног живота има је више у браку него ли ван брака. Сав онај сексуални живот који се врши ван брака, плод је данашње *економске неједнакости*. Зато за јавну проституцију носи одговорност данашње друштво.

Имамо другу — сакривену проституцију. — То је проституција у тако званом „отменим кућама“, која је последица паразитског живота, у којим се ништа не ради, већ се само на то мисли, да што лакше злоупотребљавају себе, да се што више наслађују сексуалним животом, и то су пре изроди људског друштва него ли људи.

Што се пак тиче санитетских књижица да се примењују и на мушкарце, то не треба захтевати, јер то би значило захтевати.

модерну проституцију. Треба захтевати да се укину књижице и код женских, и онда смо већ нешто добили у погледу *моралне једнакости*.

Захтевати некаквим законом да се уведу санитарске књижице, то значи силом створити проституцију.

Жена је суделовала, суделује и суделоваће подједнако са људима у сваком погледу. Она као мајка примила је на себе најтежу улогу за продужење човечјег рода и зато њу не треба сматрати за недостојну у погледу њених права, која треба да буду подједнака са правима која има мушкарац како у економском, политичком, тако и у моралном погледу.

Тајмс енглески лист писао је у своје време: „Кад би француску нацију сачињавале само жене, она би победила цео свет.“

Жена и данас игра удруштву улогу која је једнака мушкој.

Узрок све несреће данашњег доба састоји се у ове две речи: „*Економска неједнакост*“. Уништити њу значи постићи све оно што ми захтевамо. Данас скоро 70% младића способних, не могу да ступе у брак, само зато што стоје рђаво у материалном погледу.

Зато међу свима идејама које су употребљене ради еманциповања друштва у његовим основним принципима треба да стоји на првом месту: — *Боримо се свим средствима за економску једнакост*. — Све друге једнакости, које имамо данас, као политичке, моралне и т. д. само су на хартији и остаће на хартији све донде док постоји економска неједнакост. Уништити економску неједнакост, значи добити праву једнакост, како у политичком тако и у моралном погледу.

Иван Митковић, ст удент

Одговор г. Митковићу.

Г. Митковић налази да падам у контрадикцију у своме чланку *Један морал за људе и жене* што на једном месту тврдим да омладина треба да ступи у живот љубави у времену од осамнаесте до двадесете године, а на другом као да тврдим да јој устезање од сексуалног живота не шкоди. Није контрадикција, јер сам ја јасно назначила да омладина треба да се уздржава од сексуалног живота, док јој се не створи могућност да оствари везу на основу дубоке природне љубавне страсти. Свакако је мање опасно уздржавати се од тога жи

вота него злоупотребљавати га. У опште, кад сам говорила о браку, нисам мислила на форму брака, него на садржину његову, на везу двају младих бића разнога пола у љубавном животу, везу на интензивном осећању које није тренутно, краткога века, везу којом природа тежи да у спајању различитих супротних енергија да ново биће.

Даље, примедба Г. Митковића да се не може законски наметнути брак у доба од осамнаесте до двадесете године, јер има људи који у то доба нису још полно зрели, — такође отпада, кад се уочи да сам истакла законски санитарски преглед пре брака. У том случају све абнормално, као и болесно, има се изузети.

Трећа примедба: да не треба тражити од мушкараца санитарску књижицу него и од жена укинути, за нас, овакве какви смо данас, не може се усвојити. Кад Г. Митковић, сасвим правилно признаје да има васпитањем тек да се реши ово питање, зашто да друштво не приђе овим привременим мерама у својој заштити.

У опште, мој чланак је написан у циљу покретања тога питања, и са тенденцијом да су средства, која предлажем за што скорије његово решење, привремена. Зато сам истакла компетентност стручњака за решавање овога питања.

Г. Митковић истиче два важна и најважнија узрока те друштвене несреће: погрешно васпитање и економску неједнакост. Штета је само што се није дуже задржао на њима и изложио њихов каузалитет. (То је, у осталом, ванредно добро изложила Г-ђица Алојзија Штеби у чланку *Проблем просишущије*, Женски Покрет, 1922, св. 1—2; на што и овом приликом обраћамо пажњу читаоцима *Женског Покреша*).

Симпатично је што се Г. Митковић као млад човек заинтересовао овим питањем да у јавности каже своје мишљење, и желети је да се још младих људи заинтересује тим питањем.

Милева Б. Милојевић.

„Радуј се благодатна! Господ је с тобом, благословена си ти међу женама“ (Лука 1,28).

Проповед држана на Благовести у цркви Вазнесенској 1922 г.

Ове данашње поздравне речи весника небеског, анђела божјег имају велики и двојаки значај.

Први је у томе, што небо, објављујући и благосиљајући материнство Богородице, тиме благосиља и поздравља и материнство уопште.

Но у томе, што благовесник небески Богородицу поздравља и назива „благодатном“ и „благословеном“ зато, како сам вели: „што ће од ње рођено бити свето и назваће се син божји“ (сх. 35), и што ће „он избавити народ свој од грехова њихових“ (Мт. 1,21), очигледно је тиме исказан и онај други, ако не још и већи значај оних поздравних речи анђела небеског — а то је: да материнство у опште само у толико уздиже достојанство женино, у толико се оно удостојава и благослова божјег и уважања људског, у колико *оно рођено* настојавањем материним буде животом својим било од што веће вредности и за Бога и за људе.

Јер свакојако, да никакве заслуге ни пред Богом ни пред људима не може имати *она*, која се само по својој природи телесној матером назвала; а међутим ако материнством својим буде свету дала каква морална чудовишта, која би животом служила на обесвећење имена Божјег, на унижење човечанског достојанства свога и на саблазани штету људскога друштва. — *Таква*, свакојако, боље да никад није ни имала од срца порода; или да је место таквог сина или кћери сињи камен родила: јер и тај би се камен још могао корисно употребити, можда и за темељ храму божјем, или за кућу и за многу другу потребу људима, — док зао син мајчин и ћерка развратна животом својим скрнавe светињу имена Божјег, загорчавају и трују живот ближњима, а мајци својој припремају живу жалост и вечито проклетство: и божје људско.

Напротив, „благодатна“, вечно „благословена међу женама“ биће свака *она*, која богодани свој свети позив матерински савесно испуни: од здравља и живота свога ако живот и другоме даде, на грудима га својим одоји, у крилу своје одгаји и брижљиво васпита такав пород, у коме ће Бог увек имати — добру децу своју, људи — милу браћу и сестре, а родитељи — диван венац најслађе радости и вечне славе и овога и онога света. Такве тек мајке биле би не само анђели благовесници, већ и сами творци боље среће свега човечанства; оне би *ше* биле које би за бољи живот рода људског обновиле, или, боље рећи, *створиле* нови празник данашњи — *празник Благовести*. А њега у будућности доиста и могу припремити и бољу

срећу роду људском обезбедити најпре и најбоље само мајке својим материнством, — али таквим које би било споља, правно више заштићено, а с њихове стране више испуњено њиховом свешћу и љубављу, истрајношћу и личним пожртвовањем у погледу чувања свога породичнога огњишта и на њему просвећивања и васпитавања порода свога.

За таквим мајкама и за таквим вршењем позива материнског у толико више и јаче вапије у овоме нашем добу и Отаџбина и Црква, и народ наш и савремено друштво људско у опште, у колико је, признати се мора, позив материнства у садашњици знатно занемарен, да је због тога и огњиште породично много захладнело, породична зграда и сувише трошна постала. Живот у њој толико је нездрав и несносан да се то све очито манифестује: и у оном неповерењу и борбеном међусобном односу родитеља и деце; и у многим самоубилачким и другим злочиним појавама у круговима породичним; и, у оном тајанственом, али несумњиво нечасном, зарађивању, а још нечаснијем и безумном распикућству домаћем; и у оној читавој поплави од брачних парница; па све до ових најновијих, али свакојако најсрамнијих појава: да човек хришћанин, обезумљен, бесавестан и срца разблужена, са чела свога крст под ноге баца, пљује га и газе, — а зашто све то? Само да би се ослободио своје законите жене, да би изиграо њезино право, да би њу, другу своју и мајку деце своје морално убио, па срцу своје разблуженоме, инстинкту животињскоме, тој бестији што је у њему, на вољу дао да се слободно здружи са другом бестијом, са блудницом каквом, њему сличном.

Та немила појава, та жалосна истина заслужује, — не, већ наређује да на њој сваки нормалан човек, као члан друштвене заједнице, задржи своју највишу пажњу, да јој посвети своју бригу највећу. Јер се ни за тренут не може и не сме заборавити она позната истина: да је кућа камен темељац држави; да је породица први извор живота и снаге целоме народу нашем и друштву људском.

Па кад је та основа трошна, разуме се да и цела зграда, што на њој почива, не може бити чврста, напредна и угледна; кад на породичном извору не потиче живот здрав, бујан и чист, разуме се да ће се само такав разливати и даље, широм Отаџбине и народа нашег, па и свега друштва људског. — А то се тачно, до очигледности јасно примећује и у свестраном, савременом болесном животу нашем.

Тако у духовном погледу велика равнодушност у питањима науке и религиозности; у погледу моралном лако одступање, па често и злонамерно прекршавање моралних обзира у многим и многим поступцима; у погледу националном — оскудица вишег осећања патриотизма и родољубља па отуда лакомислено напуштање што је традиционално наше и добро а слепо усвајање свачега што је модерно туђинско ма и сумњиво; затим у социалном погледу знатна поремећеност и неискреност у међусобним односима, како породичним, тако службеним, па и у ширим слојевима друштвеним; па не мање и слабљене воље за истрајним поштеним радом с једне, а с друге стране јачање прохтева за живљењем лаким и луксузним, што путем лакомисленог задуживања води свет у домаћу, државну и социалну беду и свестрани јад; — све су то тако честе а тако кобне појаве у животу савременога друштва нашег да катастрофално прете и личности, и породици, и Отаџбини, и целој друштвеној заједници нашој.

Лечити нам се, управо — *спасавати* нам се треба што пре, што озбиљније! Коренитије лечење од недуга својих почети нам ваља из самога основа — од породице.

За тај посао у првом реду треба позвати *ону*, на којој кућа стварно и стоји, а стоји — „не на земљи, већ на жени“; позвати нам треба још и нарочито *ону* жену, што се могла „благодатном“ назвати, „мајком живота“, матером човека постати, — позвати је, али не као досадању робинју, као играчку ћуди човекове, већ као потпуно слободну, законски обезбеђену суверену владарку у њезиној владавини: у кући и у породици — њеној царевини. Припремимо тиме ми за њу нови празник њених Благовести, њена ослобођења, па да би и она постала не само анђео благовесник бољега живота, већ да би народу своме она стварала и бољи живот и нови празник Благовести његових тиме што ће у пуној слободи, али с пуном и одговорношћу својом, више но до сада лебдети над породицом својом као анђео чувар њен, уносећи у њу сву нежност срца, сву светлост просвећена ума и сву топлину хришћанске душе своје; што ће брижљивије и умешније чувати и неговати, и религиозна, и морална и патриотска осећања деце своје, будућих грађана, те да испод крова домаћег а из крила њеног не изиђе ни одметник од цркве, ни издајник народни, ни преступник морални, ни вероломник брачни; и што ће, још, у деце своје

са више разумевања моћи развити свест о високом циљу и правом смислу живота, са свестраним дужностима у њему, те да им живот не постане тежак и несносан, пуст и очајан, самоубиства достојан, већ да буде испуњен чистим осећањима, светлим идеалима, вољом јаком и корисним радом, а крунисан личним задовољством и срећом.

А када породица, старањем таквих мајки, мајки Јевросима, буде тако постала здрава и напредна, јака и угледна, — таква ће бити и Отаџбина наша; толико ће утехе и радости осећати и Црква наша; колико тек сигурнога услова и јемства би добио и сам народ наш да у миру већ једном и он достојно поживи, да вековне своје ране кржаве и он већ једном залечи, па да се и сам култивира, да хришћански просвећен потпуно буде Богу на славу, себи на срећу. Свакој, дакле, таквој жени, са таквим радом у кући, нарочито још свакој таквој мајци, са таквим породом у свету, неће остати дужна благослова ни садашњица ни будућност, ни земља ни небо. Све ће с побожним пијететом и с благодарношћу славити, и њу и поздрављати је као и мајку Христову оним истим анђелским поздравом: „Радуј се благодатна! Господ је с тобом, благословена си и ши међу женама“.

Велимир Марковић.

Друштвени преглед

Кроз село.

Типична слика данашњег села жалосна је и прљава, као целокупни друштвени хаос по коме пливамо. Брачна заједница, освештана црквом или ма каквим друштвеним уговором, остаје сликом прошлости. За просечну масу не постоји више символ обавезе. Отерати закониту жену и на њено место довести девојку, постало је много једноставнијим питањем од одабирања пасмине у стоци. Најобличнији су примери: добио за практиканта или ма каквог службеника у оближњој варошици и јавља јој да му на очи не излази јер је „проста“, он — је себи нашао а она — „ћеф јој да тражи кога, ћеф јој да негује децу“.

„Наопако време дочекасмо“ говорила ми је једна мати троје деце. — „Било је и пре рата да се покарамо па се и споразумемо, али сада не смеш реч да му рекнеш а он где је да је у механи, и прво му је да викне: Отераћу те, па ћу довести девојку да ме служи као бела вила“. —

Па шта ти мислиш са децом, девојка не може да ти их гледа, јер им није мати? — рекох једноме, који је заменио жену девојком, поред двоје деце у кући. — „Па како му драго! — Нек је мени добро“.

У једној породици отац погинуо у рату, мати умрла од грипа. Остало шесторо деце и нешто мало окућнице. Најстарија, шеснаестогодишња девојка, необично вредна, надничећи по бољим кућама, подигла је и упутила на посао и осталу децу. Пре три месеца затекох је уплакану сред неког родбинског савета у кући. Споразум је ваљда на крају постигнут, јер је сутра дан било виђење између ње и дотичног

који је био предмет савета. Трећи дан већ је отишла невенчана, пошто јој је родбина објаснила да тако мора бити. Он се за време свога ропства већ једном венчао у Загребу, па сад треба да прода имање да би се развенчао. Он то неће. А хоће да се жени „да му не пропадну најбоље године“. Када сам их ја упитала, како ће јој родбина помоћи, ако је остави као и прву, рекоше ми: да се „од судбине не може побећи“, и вајкаху се што нису то питање умели да реше као господа, него су се за време рата, при подесним околностима, венчавали.

Како се то догоди да ти одеш за човека који има живу жену и двоје деце? — упитих једну своју познаницу која је отишла још пре две године. — „Он је дошао са три човека и тражио да пођем за њега, па ћемо се насигурно венчати кроз три месеца. Проводације салетеше да венчање није ништа: „та и та се није венчала, па живе задовољни; а они венчани, па очи ваде“. — А зар ти ниси опазила, да птице, свијајући гнездо, остају обавезне једна другој, док траје свест о младунчету и док оно не прне из гнезда. Сад кажи ти сама, докле човекова обавеза о његовом младунцу треба да траје и је ли довољно да га само млеком одхране.

— „Е, то сад видим и осећам и ја; али пре није било никога који би ми тако говорио. Па, за ове две године нисам ни мислила много. Али кроз месец дана доћи ће дете. Од кад сам се осетила, сан ми више не долази на очи. По селу се пронео глас да је дошло од краља и краљице да свак врати венчану жену. Он каже да, ако баш мора, неће отерати ни мене али ја то не могу трпети, отићи ћу куда му драго“. — Слушај, мораш ми рећи искрено, сазнала сам да те туче. Она се застиде, па поћутавши мало одговори оборене главе: „Осећам да сам му мрска, од кад сам тешка, као да сам крива што је тако. Кад сам ја пре две године отишла било је свега нас две три невенчане, сада је више од пола села. Осећам да се то мора некако расправити. Шта ће са мном бити!“ — додаде заплакавши се оним горким сузама којима човек оплакује себе самог.

Од дана удаје, крајем седмог месеца, дошло је новорођенче. Код оца се појави сумња у очинство, и стане злостављати матер изнуђавајући признање. Ствар је отишла и пред општинску судницу, у којој се нагађало и преклапало и најзад пришло

лекару који је констатовао да је дете од седам месеци рођено. Ну домаћи се рат ни после тога није привео крају. Трпела је још неко време, надајући се да ће је сам Бог спасти тиме, што ће дете личити на оца, па кад више није могла, напустила га је. Место њено је сада заузела једна сеоска „намигуша“.

Друга пак имала је двоје деце пре рата, под окупацијом стекла и треће. Вративши се с фронта, муж их отера све четворо. Већ две године како она живи код учитеља тога села са свом децом.

Један учитељ напустио жену и дете од четири године и отишао са петнаестогодишњом сеоском шипарицом, прешавши у мухамеданство и венчавши се по обредима те вере. Познајући његову жену као добру и честиту душу, сељаци му попрете и шипаричин брат да ће га убити. Није се ни вратио више у исто село, у коме је у осталом одиграо улогу народног васпитача давши пример сељанима о практичности мухамеданске вере.

„Женим свога унука рече ми једна старица“. — Па њему је тек петнаест година! — „Нуде ми миразџике са свију страна“ (разуме се много старије). — Па биће миразџика и доцније. Не може то тако, како ви хоћете. Имамо ми своје законе, по којима свештеник не може да венча тако рано. Она се осмехну безбрижно, па одговори: „Попа је рекао да му се плати година са 60 банака, па ће венчати“.

Интересантни су примери и ове врсте: Упропастила му кућу под окупацијом. Он вративши се с фронта нађе и закоље на месту човека који је томе био узрок. Њу није могао наћи. Кад јој је, после подужег времена, поручио да се врати, одговорила је да не може на очи да му изађе. Пре годину дана довео је девојку (необично паметну здраву и лепу сељанку).

Како га бракоразводна парница скупо кошта, и неће скоро бити приведена крају, говори, псујући све законе и уређења, да он неће више продавати имање да би искупио венчање, и остаће да живи без те формалности. Док се она ревностно труди да спречи природне последице те везе, да би била у складу са схватањем морала у околини, по коме могу да се задовољавају сви прохтеви сексуалне људске природе, а који су неморални само, када се нема вештине да се прикрију последице.

Позната су ми законита два случаја где су жене слепе, док им очи изгледају потпуно здраве. Интересантно би било заронити у тајну слепила ових двеју жена!

„Упропастише нам господа синове, говорио ми је један стари сељак. Не знаш, је л' горе оно са фронта, или из ропства! Пометаше женскадију, па се чудо направи! Веле да у Русији има *куме** стићи ће она и код нас јер јој је *вакад*** а она не иде на празно“.

Рат, чичо, рат упропасти и избежуми људе, и противу њега треба устајати! Али сунчани зраци пробијају и даље земљину кору, будећи клијање здравог семена. Само што је и нови човек слабачко биће да обухвати узроке овога пакла и истисне их сасвим из темеља нове културе.

* * *

Пред нама се указује перспектива чудне будућности. Колико самообмане, да ће просветно, свештеничко, и законодавно питање решити надлежни! Оно се решава само собом, — захуктали механизмом најнижих страсти, коме несвесном снагом доливају уље сви слојеви друштвени.

Традиционални морал је порушен, прогресивни још није припремљен, и цео наш живот добиће за кратко време изглед животињске јазбине. Пред тешким питањем: шта да се ради, намеће нам се одговор да: човечанска будућност припада онима који смело носе кроз овај прљави живот истину и правду.

А. Стижанин.

Нова појава у нашем друштву.

Често пута какав случај у индивидуалном животу једног човека заинтересује цело јавно мишљење и изазове коментарисање преко штампе. У последње време код нас се истиче неколико случајева који узнемирују јавно мишљење, и који својим бројем узимају место једне друштвене појаве. То је прелазак појединаца у муслиманску веру ради стварања поновне брачне везе.

Кад неко прелази из једне вере у другу зато што налази да га истине те вере више задовољавају и усрећавају, то је појава која према чиниоцу не изазива негодовање. Али кад неко прелази у другу веру само зато што му она омогућава да

* Под тим је именом у народу означена *куга*. ** *Вакад*, време, час.

скине са себе обавезе које је сам свесно примио, а којих неће да га ослободи вера у којој се обавезао, — онда је то поступак који у најмању руку изазива неколико питања.

Сме ли и верска и судска власт допустити да дође дотле да појединац крши законе и тиме изиграва ауторитет целине? Да ли је у оваквим случајевима појединац одговоран и колико за своје поступке?

Можда бисмо на ово могли наћи одговора у нашем закону о разводу брака. На то ми даје повода то што наше верске власти често пута одржавају неку везу која је прави пакао за обе стране, мислећи да подижу углед брака ако га учине теже разрешивим. Појединац покушава на све начине да нађе себи спаса.

Један од тих начина је и овај нови прелазак у муслиманство, којима појединац изиграва законе које напушта и оне којима прилази. И што је најстрашније, у ово послератно доба, власт закона је толико пута окрњена, самовлашће појединаца се јако истиче, и повлачи за собом као епидемија све већи број случајева. Несавесни мушкарци, који су свесни да су увек привилегована страна у друштву кад се тиче везе са женом, чине то без икаквих скрупула и онда кад никада и ни у ком случају не би смели то учинити. А онај много мањи број мушкараца који у свом браку доиста има живот пакла, принуђен је, ако ту везу не може да издржи, да приђе истим средствима као и они несавесни, и тиме је подједнако од јавности осуђен.

Из свега овога излази да суђење брачних размирица мора да претрпи реформу. Један принцип морао би се усвојити који би унео олакшице у брачне спорове. Тај принцип је: бракови без деце разрешавају се одмах чим једно од два супружника изјави да неће више заједнички живот. Само има да се узме у обзир ово: остављени супружник, ако је болестан или инвалид, има права на издржавање од друге стране док не оздрави. Жени, која није оспособљена за самосталан рад у друштву него само спремана за домаћицу у браку, и коју је супруг свесно узео као такву, мора неминовно муж при разводу дати издржавање или је спремити о своме трошку за самосталан рад у друштву.

Никакве друге обавезе не треба ни верска ни судска власт да тражи од супружника при разводу ако су они без деце.

Развод брака код супружника са децом мора се допустити одмах у том случају ако једно од њих двоје има пороке који на децу могу рђаво утицати. У том случају, ако мати остаје са децом, добија за се и децу потпуно издржавање. Ако ни једно ни друго од супружника нема порока, али желе кидане брачне везе зато што је једно од њих осетило љубав према новој особи, прекид брака се не допушта, него се тражи да се лична срећа жртвује деци и њиховом подизању.

Друштво у коме су деца још увек брига и старање самих родитеља, не сме да допусти да старање о тој деци од стране родитеља не буде до крајњих граница могућности што потпуније. Појединци немају права да крше законе целине све дотле, док се слажу са оваквим друштвеним уређењем. Дотле, док појединци свесно узимају учешћа у животу целине морају да примају све обавезе према њој. Деца не смеју бити остављена ћуди несавесних родитеља. Закон има да буде неумитан и строг судија таквих случајева. — Он не сме да допусти појединцу да роди нове чланове а својим поступцима да у њиховом раном добу искриви и онакази њихове природе, и тиме пружи друштву незреле, непотпуне чланове. На против, такви преступници има да се ставе у ред највећих злочинаца.

Зар је поред горе изложеног питање развода брака тешка ствар? И зашто да се код нас не похита са реформом закона о разводу брака? Можда се тада не би дало могућности да ликује несавесна мушка и женска страна. Колико има бракова без деце у којима несавесна женска страна не да развод брака, само да би спречила мужа да продужи користан и срећан живот са другом женом. Или, колико неправди код истих бракова, где је често жена упропашћена од свога мужа болешћу (а он је баш тај који не може да живи са њом болесном) и која ни лечење не може да добије, јер се прохтело нашој верској власти да их мири.

Зашто ту не дати одмах развод брака, са накнадом унесрећеној а казном за злочинца? Зар се ту сме и покушавати да се одржи створена веза?

Господо мушкарци, докле ћете облик и прописе друштва подешавати тако као да пред собом имате једног вековног непријатеља кога то треба да погоди? Зар не видите да то погађа и вас? И зар се то не свети, ако не вама, а оно неком вашем блиском? Зар, кад стварате законе, не видите пред собом

поред жене као супруге, још и једну другу везу према женском бићу: везу родитеља према кћери?

Вама се допада то што многи од вас, као појединац, бар у извесном времену, прође добро. Жалосно, колико одсуствује код нас свест за целину, свест за оно што је око нас и што иза нас остаје! Жалосно је што су многи од нас према целини инертни као камење! Жалосно је што нам не достаје друштвене одговорности!

Нада Јовановић.

Књижевни преглед

Нега одојчета. — Од *Др. Надежде Станојевић*, лекара за дејче болести. Београд 1922. Цена 10 дин.

Ових дана изашла је из штампе ова корисна књига, која лаким стилем и за сваког разумљивим језиком износи најважније поуке око неге и лечења одојчади. Књига је снабдевана многобројним и лепим сликама, које буде интересовање и чине разумљивим многобројне појмове и радње око неге одојчета, које се иначе тешко даду објаснити речима у довољној мери.

Садржина књиге обухвата све оно, што једна мати и нудиља код детета треба да зна, почињући од његовог рођења, па до престанка „ношења на грудима“. У њој су кратко забележени и основни анатомски и физиолошки појмови, без којих се не може правилно схватити нега детета и предупредивање од болести. Најопширније и најбоље је обрађен одељак исхране одојчета: природно и вештачко хранење, прихрањивање, мешовито хранење, одбијање од сисе и др., са оценом животних намирница, која улазе у исхрану. Несумњиво, овај одељак највише интересује сваку мајку. Г-ца Станојевић је, отуда, тај одељак израдила врло брижљиво и дала убедљива и интересантна објашнења једној забринутој мајци.

Од болести, изнесене су оне, које су најчешће код одојчета и свака их мајка и нудиља може по опису лако познати, делимично се помоћи и учинити много да се предупреду (повраћања и проливи, болести уста, „грчеви“, чиреви и т. д.).

По неки одељци су рађени и сувише подробно, пошто је књига писана, како изгледа и за ученице бабичког курса.

Књига г-це Д-р Станојевић заслужује да буде ручна књига сваке писмене мајке и нудиље, као и да је има свака кућа у којој су мала деца. Нарочито корисно се она може употребити код разних установа, које се баве негом и заштитом одојчади.

Др. Бож. Јанковић.

Др. Николај Велимировић: Нове Беседе под Гором. — (Издање С. Б. Цвијановића, Београд 1922. Цена 10 дин.).

Г. Велимировић је пре рата био познат већином као беседник, а после рата долази као један дубок и оригиналан мислилац. Јер не треба мислити да је г. Велимировић само теолог: он има ширину и дубину мислиоца, а оригиналност независног теолога. Јер он не подводи истине хришћанске религије под норму престарих догмата цркве, у уском смислу те речи, већ нам даје пуноћу духа Јеванђеља. Он пружа свима људима, без разлике на професију, да уживају и да разумеју мистерију инкарнације Христове и смисао космичког стварања. Она нас не упућује на форме, већ нам пружа дух јеванђељских истина.

У овој књизи, која је почетак, писац је покушао да растумачи и да покаже дубок смисао, који лежи сакривен у Јеванђељу Јовановом. Он не улази у метафизику прве главе, већ нам даје животну суштину и остварење Христове личности. Ми видимо јасно, да у религији хришћанској постоји један смисао и план, као што су га разумели први хришћански апостоли. Тако у X глави ми видимо да су „Мудраци са истока“ људи обдарени астролошким посматрањима, а не личности источњачких бајки. У овој књизи наилазимо на мисли, које морају сваког човека подстакнути на интензивнији религиозни живот и на прави значај Христовог оваплоћења, као центра религије.

Књига се одликује богатством мисли, као и песничким и лаким стилем, који је својствен нашем одличном богослову.

Јеремија Миливојевић.

Мих. М. Ђокић: Из живота за живот. Београд. Издавачка књижара Геце Кона, 1922. Цена 6 динара.

Св. Архијерејски Синод, на својој седници од 6 децембра 1921 г., под Син. Бр. 1418, решио је: да се ова књига, као морална и корисна, препоручи свима црквеним и манастирским књижницама. —

Књигу горњег наслова је неки ревностан растурач готово натурао чиновништву по надлештву и не тражећи новац, да би је наплатио тек првога при примању плате. Прегледала сам књигу и одбацила као незанимљиву сматрајући је књигом, на коју се неће нико осврнути. Једна препирка између господе колега, којом се приликом третирао и питање о појмовима Г.

Ђокића о жени, нагнала ме је да је прочитам. Тада сам тек опазила сву штету и заблуду коју ова књига шири. Поразила ме је препорука Св. Синода од 6-ХИ-1922 год., — дакле баш у ХХ веку, којом ову књигу, као моралну и корисну препоручује. Ја нисам могла да останем равнодушна, а да не покренем питање о „корисности“ ове књиге. Нови ред почећу са тачком 136, ове књиге страна 33 која гласи:

„Женске су много нижих умних способности од нас. Оне могу бити добре мајке, дадиље, куварице и болничарке и ништа више. Не треба изопачавати природу. Покушаш ли то, она ти се освети. Што је ниже од тебе — нека ниже и остане.

Даље, тачка 298 стр. 65 гласи:

„Кад видиш, да неко хоће да одвоји женскиње од домаћинства и порода, тражећи за њих неку „равноправност“, сажаљевај га, јер он ради противу природних закона. Дати женскињу политичка права — то је профанација женства, обесвешћење материнства... и исмејавање друштва“.

Жена, ако је физички слабија, и ако до данас није дала на пољу науке и уметности неке особите доказе женске генијалности, није увек, нити тако често, нижих умних способности од човека. Развијеност интелектуална не зависи од пола, већ од других физиолошких и социалних узрока. Колико мушкараца има, који су неспособни, не само за извесне послове, већ за већину послова где треба умних способности, а где женске ипак имају успеха. Колико људи у јавној служби, тамо где треба мислити, нити хоће да раде, нити у опште што мисле о ономе што раде, већ гледају да на што лакши начин прођу, или да све на снагу добију. А жене? Жене се деле на оне о којима ја овде у опште и не говорим и на оне које раде као робиње, марљиво и савесно. Па опет, крај свега тога, оне су жене и само жене. Њима нико труд не признаје и нико га не опажа, а свака и најмања погрешка порасте и изгледа као баук, те постаје карактеристика њене женскости. Ако се и призна да је жена способна за неки рад који врши, то је све у границама и то тако у ким границама. Често се то изопачује и каже, да је жена способна, чак и способнија од човека, само у ситничарским пословима, где треба ситничарства, педантности, јер жена није за размишљање, а човек није за ситничарске послове. Човек, тај велики умни човек, способан је само за нешто велико, гениално, те не може ситним стварима да

се бави. За жену није ништа друго до кухиња, кућа, деца, ситни канцеларијски послови и „рекла-казала“. Писац заборава да не може бити свако ни мати нити у опште родитељ. Треба се родити способан за родитеља. И једна жена, која нема у себи урођене нежности и способности да буде мати, наине духовна а не само физичка мати, јер то може бити и свака животиња, не треба у опште да ступа у брак. Ако таква особа ступи у брак, већи је грех ако рађа децу и рђаво их одгоји, него да их у опште не доноси на свет. Колико су велике и узвишене дужности родитеља, исто су толико тешке и мучне. Зато међу људима има тако мало добрих родитеља, родитеља у правом смислу речи, који то име с правом заслужују. Треба се родити способан за родитеља, па моћи одгајити једно створење, које није само физичко тело коме треба само да једе и спава, и чији духовни организам трпи више него физички, ако нема онога што му припада. А то тако мало њих зна и осећа, и многе жене, које немају урођену материнску способност за гајење подмладка, боље је да су ма шта друго него матере. Она која је за то способна, неће моћи да одоли инстинктивној жељи, а да не одгаји и не васпита макар и туђе дете, ако свога нема. А то је велика хуманост, већа него родити и гајити своју децу. Колику само заслугу има један човек, када узме сироче са улице или дете од злих родитеља и тиме га отргне од несретне и бедне будућности, уведе у нови свет, створи од њега човека способног за живот и корисног човечанству. Какав тек грех чине они људи који доносе на свет децу а не брину се о њима, сматрајући да је довољно што су их родили, или их својим неумесним поступцима онеспособе и унесреће за цео живот. То може знати и разумети само онај, ко је то доживео и на себи осетио утицај једне и друге средине.

Па шта је онда профанација жене — достојно не подсмевања него жалења — добар државни службеник, или рђава мати?

Зашто да једна жена не суделује у политичком и јавном животу, кад њени лични интереси и интереси њене породице стоје у тесној вези с тим.

Писац је овде јако реакционаран. Зар женин видокруг не сме да иде даље од куће, зар њу не треба ни мало да интересује спољни свет, и зар она не сме да разуме ништа даље од свог везива, шивења и кувања? А таква једна жена, која не-

ма ма и основног социалног и политичког образовања, не може бити ни добар васпитач своје деце, ни тудор свој ни њихов у случају смрти мужа и оца. Она ће бити вечито скучена и њоме и њеном децом чиниће вазда злоупотребе несавесни тудори и други људи. Писац хоће да улије ориенталски дух Европљанима, и то у двадесетом веку. Но ја мислим да се томе касно сетио. Ма да смо Балканци, ипак не можемо бити Ориенталци. Ма да су жене тек отпочеле борбу за своја права у јавном животу и ма да су наши људи још противу тога и још ни данас многи немају јасан појам о овом траженом праву и његовом значају у социалном и свеопштем животу човековом, ипак се већина инстинктивно буни против тога. Ја верујем да је све мањи број оних људи који кажу: да жена *треба* да буде глупља од мужа, јер кад би она била паметна и образована као он, онда би зло било. Ако је сва ствар само у оном *треба* да буде глупља од мужа, онда је тек зло, јер признајете да стварно није глупља.

„Жена нема равноправности ни у каквом јавном животу са човеком и не треба да га има“. Али зашто? Да није само зато што је жена, Ева, која је по причању Библије (коју није ни Бог ни Христос написао, већ људи као што смо и ми, вероватно у доброј намери према своме знању, времену и средини у којој су живели) направљена од ребра Адамова, да би му била другарица. И то несретна другарица, која је навела Адама на грех. Да су у то време, када је писана Библија, имале надмоћност жене а не људи, Библију би писале жене, те би нам данас Библија причала да је Адам навео Еву на грех и постао од ребра Евиног, што је у осталом вероватније и боље одговара, као од матере целог човечанства, него да је Ева, мати, носилац човека од гастреле до последњег фетуса, начињена од ребра Адамова. Виновник греха у рају не би била Ева, већ Адам. И ми, унук Евине, морамо данас кривити нашу прабабу што није била довољно агилна и што није себи и нама, њеним праунукама одмах извојевала права и равноправност са човеком, већ је то оставила нама, после толико времена, када су Адамови потомци толико превладали и верују да само они могу уживати права и радости живота. А његова другарица? Она треба да се убраја у неку врсту задовољства које је Бог човеку на уживање дао. И према томе каква права

њој још могу припасти? Част нек јој буде и то што је мушкарцу жена.

„Што је ниже од тебе, нек ниже и остане“, вели писац. О ти божански, узвишени, човече, ти, који си пун врлина, испод твојих ногу пружамо ти руке ми јадне жене и питамо те преклињући, докле ћемо овако понижене остати? Зар твоја племенитост, памет и доброта неће нама бедницама руку за помоћ да пружи? Зар је твоја девиза да све што је слабије од тебе газиш, а не да му помогнеш? А горди човек, убеђен да је он неограничени господар на земљи и не желећи да своје царство још са неким дели, одговара, вечито: „Жена није ни за какве апстрактне појмове, за њу нису права ни слобода“. „Што је ниже од тебе, нека ниже и остане“.

Тачка 75. стр. 19:

„Жена је у браку само онда сретна, ако има мужа јачег духом од себе, тако, кад га чује да иде уз степенице, срцем задрхће, прво од љубави, а друго од страха..“ и т. д.

Тачка 57. стр. 16:

„Љубав многих жена је као сапунски мехур.... Утуви ово па с таквим уверењем прилази.... лакше ћеш бол поднети“.

Да задрхће од љубави, поштовања, страха и тада ће бити сретна у браку... Мој ум не може да схвати како се може волети онај, од кога се човек боји? Да би се о овоме уверили пратите бракове у обичном животу, тражите узроке њихове несреће, гледајте драме „Ана Карењина“ „Нора“, те ћете увидети шта је то што разорава домаћу срећу.

Људи ако су јачи духом, постају тирани, а не оно што треба да су — заштитници своје жене. Осећајући своју надмоћност, они уживају у њој и злоупотребљавају је. Стане ли пред њих каква жена слободна духа, они је прогањају и руже, пратећи своје оптужбе оним типичним изразима: Жена, ама јел' она жена! Женска ћуд и женска памет! Шта жена зна!

Тачка 145 стр. 35:

„.... дочекаће те твоја жена са јетким речима: Замисли само, тај и тај рекао то и то за нас.... Седај за сто, одлومي хлеб и једи га, и не слушај је!...“

Једи хлеб и не слушај је!... Заиста логично! Али господине та жена чија је кћи, жена и сестра? Од кога све зависи њено васпитање и шта је узрок томе, да је она ишла да шири и скупља то „рекла-казала“? Зашто је жена постала интриган-

ткиња, радознала и беспосличарка? Треба ли остати према томе равнодушан?

Домаћег и социалног васпитања ту недостаје. У томе је кључ и лек томе злу. Па ко је крив што ваша кћи није добила добро васпитање? Није крива ни она, ни улица, већ човек родитељ, јер не дозвољава да жена нешто више учи и зна, а њеном духу треба хране. Поступцима човековим и под његовим уздама, жена иде погрешним путем.

Један дух жив не подноси живот којим живи наша жена. Њему треба рада од кога ће осећати задовољство, њему треба рада од кога ће осећати достојанство своје вредности: као једна духовна егзистенција, која се развија, има права, треба му јавног, друштвеног рада, за подпуно развијање у духовном животу до својих граница. При таквим условима, жена не би тражила ситне и штетне забаве већ би ишла за својим побуздама, имала би много узвишеније и корисније забаве.

Тачка 238. стр. 53:

„Митологија прича о пакостима Анекте у свом животу сресћеш . . . жене, које су интригама равне Анекти . . .“

Опет жене и само жене. А зар ових порока код људи нема? Зар писац није приметио толико људи да су већи интриганти?

Тачка 69. страна 19:

„Лицкање и улепшавање лица и тела, допушта се донекле само код женскиња. — —“

А ко је тај који побуђује жену на то, често захтева од ње да се лицка?

За презирање је само велики луксуз и претерано каћиперство. Извесна естетичност потребна је.

Лепота и младост, дух пун темперамента захтевају кићење, јер хармонира са њима. Као што пролећу доноси живост боја, тако човеку естетична хаљина, цвет и друга ситница, које су увек у хармонији докле је год младости и духа.

Кад не можемо као стари Грци и Римљани да идемо у садалама на ногама, у простом и хигијенском оделу, око главе и паса да ставимо венчић природна цвећа, морамо се задовољити оним што нам наше доба и прилике пружају: често вештачко цвеће, које нити има природне боје ни мириса; нећемо да носимо цокуле, ни одело од кучине. Наш дух, наше око, хоће естетику и хармонију.

Али: „Жена је нижих способности . . . Што је ниже од тебе, нека ниже и остане“.

И ова је књига намењена народу, нашем народу, који тако мало чита. Она је дошла сада после рата, као карактеристика жене, оне жене, која је исто толико, колико и човек подносила тешкоће рата. Она је дошла као упуство и овлашћење човеку да подчињава жену, оном човеку који је за време рата имао по две и три „венчане“ жене. Али се њему то не замера јер је мушкарац и има права на „све“. Он је по Италији и Француској проводио живот са уличним женскињама, стекао уличну западну културу и данас се поноси тиме и мисли да много зна. Он зна за једно: да је жена, „жена“. Он може да је отера, кад хоће, да је казни, како хоће. Он треба да доминира над женом, па била она сељанка са Гоча, Мађарица из Сенте или из какве француске провинције.

Па ипак, господине Ђокићу, ја сам уверена да је врло мали број људи који ће триумфијући цитирати Вашу фразу: „Што је ниже од тебе, нека ниже и остане“.

Даринка Огривовић.

Господињски календар „Југословенске Матице“ за год. 1922. Овим календаром за домаћице Југословенска Матица пружа словенским домаћицама врло практичну књигу, која ће бити од користи свакој словенској кући.

Уредница календара полагала је главну важност на практичну употребљивост књиге и може се казати да је тиме успела. Сем неколико општих а ипак добрих и актуелних чланака као *Позив домаћице* од Минке Говекарјеве и *Машери* од Марице Барталове остали су чланци информативног и практичног значаја. Д-р. Радо Кушеј даје у чланку *Жена као сузруга и мајка* преглед о правном положају жене у нашем друштву; Алојзија Штеби у чланку *О заштити материнства и одојчади*, инж. Радо Лах у чланку *Школе за домаћице*, и В. Рорман у чланку *Пољопривредно-домаћински курсеви на селу*, дају преглед о досадашњем, прилично успешном, раду на овим пољима у Словеначкој. Практичне важности је *Поселски рад* т. ј. законски прописи о односима између послодавца и служинчади за Словеначку, који је оштампан у календару и попуњен чланком Јерице Земљанове *О подели дневног рада у домаћинству* с обзиром на тај ред.

Поред некојих, у календарима већ уобичајених других практичних података о мерама, поштанским и другим таксама, пружају се у календару савети за обраду баште за кућне потребе, прву помоћ у мањим болестима, рецепти за кување и савети за друге кућне потребе, прилично zgodно изабрани.

Цео други део књиге намењен је свакодневној употреби и садржи формуларе за дневно вођење књиге издатака, записак праљи предатог рубља и за бележење важних адреса. Трећи део садржи многобројне инсерате који ће моћи бити од практичне користи. Према томе може се само желети, да се у будуће и за српске домаћице издаје слична књига од исте практичне употребљивости и честитати Југословенској Матици и словеначком женском покрету на овој књизи.

А. Р.

Белешке

Један важан митинг. 19 фебруара 1922 године организовало је *Друштво за Просвећивање Жене и Заштиту Њених Права* са осталим женским друштвима у Сарајеву протестни збор против скупоће.

Говорници на том збору биле су само жене. Г-ђа Чубриловић говорила је о *Друштвеном стању после рата*; Г-ђа Јованка Шиљак: *Узроци скупоће*; Г-ђа Љубибратић: *Посљедице скупоће*; Г-ђа Швракић: *Ушлицај ових прилика на младеж*.

Говорнице су саслушане са врло великим одобравањем. Једногласно је донета ова резолуција:

Грађани Сарајева на митингу против скупоће, корупције и луксуза организираном од свих женских друштава у Сарајеву и одржаном 19-11-1922, протестују против данашњег скупог и коруптивног стања у држави и захтевају:

1) да на одговорна и водећа места државних надлештава дођу стручњаци, а не политички експоненти; народни посланици да савјесно врше своју дужност;

2) да се изравнају порези;

3) да се што прије поновно уведу судови за сузбијање лихве, скупоће и бесавјесне шпекулације;

4) да се максмирају цене;

5) да се наши извозни артикли плаћају у нашој валути;

6) да држава најстроже истражује и праведно кажњава све коруптивне афере, свако криумчарење и лихварство и забрани банкама трговину робом;

7) да се у опћем и државном интересу подуму најенергичније све потребне мјере да се отклони ово неприродно и несносно стање и ужасне посљедице, које би неминовно морале на тати.

После тога је цео збор, на коме је било врло много грађана града Сарајева обојега пола, у поворци прошао градом и тиме манифестовао још једном своју борбу против скупоће и корупције. Манифестанти су ишли до Покрајинске Управе, достојанствено, без икаквих инцидента.

Женска сарајевска друштва нису се на овоме зауставила, него су одмах основале Савез жена. Чланице тога Савеза обвезале су се да ће се уздржавати од свих луксузних ствари. Свака чланица тога Савеза има значку на којој стоји написано: Савез Жена против скупоће, луксуза и корупције. С тим значкама показују се чланице Савеза у најскромнијој тоалети у позоришту, на концертима и другим свечаним местима. Затим, управа Савеза Жена контролише поједине трговине и радње, и онде где нађе најпогодније цене, упућује своје чланице. Чланицама је пак дужност да свако лихварење од стране продаваца достави Управи Савеза, а Савез ће то објавити отворено у јавности. У ту сврху неке Сарајевске новине отвориле су им посебне рубрике.

Сем тога Савез Жена узео је на себе контролисање живота по ноћним локалимa за забаву: биоскопима, кафанама и кабаретима, како би из њих бар младеж могла да се отклони. Нарочити надзор води Савез Жена над девојчицама међу којима има у последње време много жртава несавесних жена и мушкараца. И полиција и општина Сарајевска обећале су Савезу потпуну помоћ и сарадњу.

Савез се носи мишљу да у истом циљу покрене један локални недељни лист у коме би се сва локална питања третирали.

Савез Жена узео је на себе доиста велику и тешку задаћу. Ако и даље буде радио овако смело, говорећи истину и расветљујући тамна места нашег друштвеног живота, имаће правога успеха и од свију признања.

Splošno žensko društvo v Ljubljani je imelo 12. februarja svoj redni občni zbor, na katerem so bila izpremenjena pravila. Glavna izprememba je v tem, da se je izreklo društvo za žensko volivno pravico in da hoče delovati zanjo, ne da bi se vezalo na katerikoli politično stranko. S to določbo v pravilih društvo, da hoče nastopati je priznalo v javnem političnem življenju povsem samostojno in da hoče združiti žene v posebno žensko stranko.

Kolo jugoslovenskih sester v Ljubljani je imelo 9. aprila svoj redni občni zbor. V tem društvu so delovale do tega dne skupno žene brez ozira na njih politično pripadnost. Na občni zbor pa so poslale žene, ki so pristašnje Slovenske ljudske stranke izjavo, da izstopajo iz odbora. Tako se je izvršila sedaj nepotrebna cepitev med „naprednimi“ in „klerikalnimi“ ženami, ki gotovo ne bo v korist namenom, katere zasleduje „Kolo jugoslovenskih sester“.

O ženskem gibanju v Jugoslaviji prinaša februarška številka glasila „Internationalne ženske zveze za volivno pravico“ — The International Women Suffrage News“, ki izhaja v Londonu — kratek članek s posebnim ozirom na Društvo za prosvetčevanje žene i zaščito njenih prava“. Članek omenja tudi naše glasilo „Ženski pokret“. Med drugim pravi članek: „V resnici, proti nobeni stvari ni v Jugoslaviji tako močna opozicija kakor proti ženskemu gibanju. Kakor povsod drugje tako tudi tamkaj ne bodo dopustili moški ženske volivne pravice brez borbe. Večina jugoslovenskega ljudstva obojega spola ima strah pred ženskimi volivkami. Pravijo, da javno mnenje ni še zrelo za takšno bistveno izpremembo; da zapadna Evropa in Jugoslavija nista eno in isto; da ono, kar je možno na Angleškem, Skandinaviji in Ameriki, ni možno pri nas.... Toda jugoslovenske žene mislijo drugače.... One ne uvidijo razloga, zakaj da bi v demokratičnem narodu neizobražen kmet bil volivec in bi smel biti izvoljen, medtem ko je izobražena žena izključena od teh pravic iz edinega razloga, da je žena. Članek končuje z nado, da ne bo Jugoslavija ena izmed zadnjih držav, v kateri ne bi dobile žene v doglednem času volivno pravico. — Upajmo, da se avtorica tega članka v uglednem angleškem listu, Katarina Bogdanovičeva, ne moti. Katarina Bogdanovičeva poroča v istem listu tudi o ustanovitvi „Ženskega kluba“ v Beogradu.

Protivojno demonstracijo napravi društvo, ki se imenuje „No More Ware International Movement“ in ki ima svoj sedež v Londonu. Na dan 29. junija t. l. Društvo vabi vse narode, da se pridružijo tej manifestaciji. Tozadevni oklis so podpisali najuglednejši angleški politični in delavski voditelji in socialni delavci.

Stališče žene v Rusiji. „L' Europe Nouvelle“ prjobjčuje daljše poročilo neke svoje sotrudnice, ki je bila dlje časa v Moskvi z namenom, da tamkaj prouči stališče žene v novi Rusiji. Govorila je z znano komunistko Aleksandro Kolontay, ki je podala sledečo zanimivo sliko o stališču žene: „Žena ima pravico in dolžnosti, da razvija svojo delovno moč, zato jo podpira država pri njenih materinskih dolžnostih kar najbolj krepko, saj jo jej država dolžna največjo hvaležnost. Zakon

in družina sta le posledica gospodarskega obćenstva. Z razvojem državnega kapitalizma postane družina nepotrebna, celo škodljiva. Žena zadošča sama sebi in se popolnoma osvobodi vezi družine in zakona. Družina, kakor jo pojmuje evropska buržoazija, je zapreka za vsak resničen komunizem. Zato jo je treba uničiti, ali pa pretvoriti na njeno najpreprostejšo obliko, na svobodno zvezo med moškim in ženo. Ako umre ljubezen, naj preneha tudi skupno življenje. Delavska republika se zanima le za otroka, ki ga smatra za delovno enoto. Nima pravice, da bi posegala v zakon, ne s stališča plemenske higijene ne z ozirom na to, da bi hotela pospeševati ali zavirati pomnožitev. Namesto starega gesla „vse za onega, ki ga ljubimo“, predpisuje naša etika: „Vse za skupni blagor“. — To je izjava komunistke, ki pa je tudi pristavila, da je resnično življenje daleč od teorije. Silne materielne težave obremenjujejo ženo vse preveč, da bi se mogla razvijati. Žene niso imele dovolj časa, da bi si pridobile zadosti tehnične izobrazbe, da bi bile enakovredne vrstnice moža na delavnem trgu, zato se morajo še vedno opirati nanj.

28 aprila održan je u Baltimoru (Сједињене Државе) панамерички конгрес жена са темом: шта жене Америке могу да учине на ширењу општих пријатељских односа. За овај конгрес учињена је велика припрема. Колико је важности давано своме конгресу, види се по томе што је главни говорник на њему био државни секретар Хјус. Тим својим поступком, он је учинио један изузетак у својој досадашњој политици. Међу говорницима тога конгреса пада у очи име д-ра Л. С. Роа, директора панамеричке уније. На конгресу су узели учешћа делегати из свих крајева Америке, међу којима је био и велики број говорника жена. Детаљнији извештај са овог тако важног конгреса по успех жена, донећемо у наредном броју.

Широм целог света опажају се важни успеси у женском покрету, нарочито за време последњих дванајест месеца. Индијске жене држава: Мадрас, Бомбаја, Траванкора, Јаханхвара и Конхина добиле су и уживају пуна права као и људи тих земаља. Румунске жене добиле су право гласа на општинским изборима. Аустралија, Белгија и Норвешка изгласале су своје прве жене — посланике за парламент. Шведска има шест жена у парламенту. И Канада у своме парламенту има женског представника. У тој срећној земљи постављено је више жена за ministre.

Лига народа поклонила је стални мандат г-ђи Ани Висел. У Кини, Јапану и Јужној Америци феминистички покрет осетно јача с дана на дан. У свима земљама у Европи где право гласа још није добивено, постоје јаке сифражетске струје. Могу се очекивати у скоро нови, позитивни резултати. За једну кратку годину постигнуто је много и остварено пуно феминистичких идеја. Нема сумње 1922. год. донеће победу питања о изједначењу грађанских права.

Шеснаест енглеских женских организација сазвале су један протестни збор у Лондону, у Кингсвеј Холу, 29. марта о. г. на коме су осудиле држање енглеске владе наспрам садашњих невоља у Русији. На том збору председавала је г-ђа Свонвик, председница интернационалне лиге жена и предложила је следећу резолуцију, која је једногласно примљена:

„Ова удружена демонстрација, организована од стране Интернационалне Лиге Жена уз припомоћ 16 британских женских организација, изражава своју запрепашћеност поводом одбијања енглеске владе да одобри кредит који је Др. Нансен тражио ради помоћи гладној Русији. Ми смо уверене да је овако одбијање супротно осећајима саме земље, која је већ толико учинила да се прикупе што веће суме за ту сврху. Познато је да те суме не одговарају потребама и због тога овај збор тражи од Владе да из државних извора подмири тај недостатак“.

Нарочита депутација предала је ту резолуцију Доњем Дому и тражила од чланова парламента да се најенергичније заузму да се поново и то одмах отвори то питање: да се дају три милиона Др. Нансену за гладне у Русији. Мајор Барнес предложио је да се о томе питању дискутује пре одласка Лојда Џорџа за Ђенову.

Жена у немачком парламенту. У немачки парламент жена је ступила не као јединствена странка, већ на основу свога властитог опредељења прикључила се је појединим странкама. Један од најјачих и најагилнијих страначких агитатора, жена је у немачком парламенту увек представљала неподељену целину, када би на дневни ред ступила питања која истом јачином интересују све жене. Жене су представљале јединствен фронт када је требало спровести равноправност полова у уставу, у браку, правну заштиту незаконите деце; затим, заштиту малолетних и малоумних, укидање законске заштите према проституцији и т. д. У овим

питањима жене су умеле да се уздигну изнад страначких по-
двојености и нису били ретки случајеви да је жена гласала са
одвојеним мишљењем противу предлога који би њена странка
изнела, ако би само требало заштитити жену, потиштене и
нејаке. Интересантан је случај био у последњим данима када
је у пленуму говорило 7 жена, из 7 разних група и када су
све оне са истом жучношћу говориле за закон о заштити
младежи.

Жени у немачком парламенту има да захвали немачка
жена што данас може да продре до судиског, поротичног, адво-
катског звања. Спроведене демократске идеје у немачком уставу
носе у себи велики део сарадње жене. Реформе у брачном
праву, реорганизације школе и санитета исто тако носе њен
удео. —

Нешто што је заједничко свима женама у немачком пар-
ламенту и што их карактерише као боље према људима у
јавном животу, јесте уздизање изнад употребе ружних средстава
у циљу агитације. Немачка жена се издваја једина вишим тактом,
поштовањем мишљења свога политичког непријатеља; она
још никако није дала пример било каквим агресивним испадом
ни у говору ни у раду; она је увек и свуда изашла дисци-
плинована, чиста и хумана. Жена је у немачком парламенту
постала један користан и активан фактор Нове Немачке. Са
своја 34 члана она је подигла ниво немачког парламента.

Авђелија Бунушевац
студ. права.

Рад наших женских организација

**Рад Друштва за Просвећивање жене и заштиту
њених права** (фебруар, март, април).

27 фебруара поднета је представка Министарству за Со-
циалну Политику с молбом да се у Берзи Рада нађе преноћиште
за незапослене раднице. Министарство ни до данас (27 априла)
није дало никаква одговора.

29 фебруара Друштво је упутило питање меродавним у
Парламенту зашто је одбијена у Одбору за Молбе и Жалбе
молба поштарки и телеграфисткиња, којом су тражиле да им
се године рада признају за указне. (Поштарке и телеграфисткиње
су добиле указ 14 октобра 1920 године; према томе све оне

раднице са великим годинама службе — прва генерација има тридесет година — које су и старост у њој дочекале, поред указа немају права на пензију, ако нису више способне за рад.) 27 априла Друштво је учинило поново кораке да се поновљена молба поштарки и телеграфскиња прими у Одбору за Молбе и Жалбе. Г. Миливоје Јовановић, председник Одбора за Молбе и Жалбе истакао је савестан рад наших поштарки и телеграфисткиња. Захваљујући његовој праведној оцени, овога пута је молба прошла кроз Одбор.

1 априла завршен је двомесечни домаћички курс за сеоске девојке у Пожези, којим су руководиле г-ђице Главинићеве. Свршило га је двадесет ученица. Поред кувања и мешања хлеба, ученице су научиле да читају и пишу и добиле најпотребније поуке из хигијене и ручног рада. По писмима које добијамо од грађана Пожеге, курс је наишао на врло велико одобравање.

7 априла завршен је шестонедељни домаћички курс за сеоске девојке у Кули (округ пожаревачки), којим је руководила Г-ђица Даринка Лацковић, управна чланица Друштва за Просвећивање Жене и Заштиту Њених Права са помоћницом, Г-ђом Јовановић. Свршило је шеснаест ученица. Курс је био на екстерној основи.

Поред врло великих тешкоћа, на које се наишло при оснивању и одржавању овога курса, успех је био преко очекивања. Невероватно је да су ове неписмене сеоске девојке, поред кувања и мешања хлеба, научиле и врло лепо да читају и да пишу, и поред везива и шивења научиле још и ванредно леп рад — плетење са ликом. Писма ових сеоских девојчица посведочавају колико су оне жељне поука и из вештина и из наука.

У Београду априла су завршена нова два курса из шивења одела и прављења шешира. Осим ученица које су свршиле овај курс за личну употребу, има их које по свршеном курсу узимају сведочанства да на основу тога добију места у одговарајућим радњама. Директорка тих курсева је била Г-ђа Софија Јовичић, управна чланица Женског Покрета.

30 априла свршио се други алфаветски курс Друштва за Просвећивање Жене и Заштиту Њених Права, који је трајао четири месеца. Курс су посећивале шваље и раднице из трикотаже, шездесет на броју. Изузимајући три, остале су положили испит. Курс је водила Г-ђа Ружа Петровић, учитељица, управна чланица Женског Покрета, која је ишла неуморно из радње.

у радњу и покупила ове неписмене раденице. Курс је одржаван у школи код Саборне Цркве.

Социално и Културно Женско Друштво у Љубљани, коме је председница Г-ђица Алојзија Штеби, послало је нашем Друштву 670 динара као помоћ листу. По овоме чину се види колико Словенкиње цене потребу једног заједничког женског листа, кад је ово друштво поред својих врло малих материалних извора одвојило оволику своту. Редакција листа осећа понос што то може забележити.

Почетком фебруара месеца примила је *Управа Друштва за Просвећивање Жене и Заштитиу Њених Права* од Г-ђе Јелене Фротингхам-Лозанић једно пријатељско писмо у коме Госпођа поздравља рад Покрета и отварање Клуба. Писму је Госпођа приложила чек на сто долара који је онда представљао вредност од 6200 динара. Тиме је Г-ђа Фротингхам-Лозанић поново посведочила своју неуморну акцију за успех Женског Покрета, на чему јој Управа Друштва свесрдно захваљује.

ЛИСТАК.

Из једног живота.

I

И ја сам та прва, ревносна што споменик чувам, и ја сам она што га китим, улепшавам: редак је међ свима!

Пролећем га освежавам првим цвећем, оном нашом плавом љубичицом. Лети га прскам изворском водом, истом оном што је својом студени квасила вреле усне. Јесени плодом напуцалог грожђа, што си га зобао са усана. Зими белим цвећем, што си га топио на косама...

Све свесно, са много труда чувам, истичем га свима: свој лепи завидни споменик!

II

У темпу сам, јер све силе уносим да се одржим у правцу одређеног тока. И као мужик са Волге, тако и ја уз звуке песме пуштам уздахе и заваравам песмом — — — Кога? Себе! Друге! Зашто?

III

Ви не знате колико труда ме стаје ова скупоцена везена одора. Ви не знате да јој је основна боја била белина. Ви никада нећете веровати да се под вешто уплетеним шарама крију наставци крпа неког давног, финог и негованог ткива — — —

Не дивите се! — то не теши, то изазива бол.

IV

Никад довољно одела да покрије слободу тела. Никад довољно ограде да оивичи ваздух. Никад више снаге није утрошено као сада на сужавање натиснутог обруча: и груди су превише широке, и зеница је одвише дубока.

V.

Шта си ми дао у остризи да ми је она симбол живота? Каква привлачна снага је са комадом хлеба да ми је испунила свест? Зашто и твоје залогаје спремам ја? Ко си ти што се као хипнотизер само с времена за време појавиш у моме животу, док сам ја цела у твојем? —

VI

Откуда стрплења, откуда тежња да свесна носим туђег ковача свога рођеног живота!

VII

Фосил цвета је преда мном у збиљи. Ја га радо гледам као све слике лепога живота, али крике бола за његовим мирисом не пуштам.

Фосил је најређи украс у соби за рад једног господара.

VIII

Простор, и место, и време, — то сам ја. А живот у њему си ти.

IX

Не скидам жалосну одећу, и не могу да избришем осећање туге за неким присним другом из младости.

X

Ко би рекао да је на овој штурој стабљици цветао онај пламени цвет. Где је море од њега које је плавило поље моје? Да ли је овај лоптасти облик земљане боје од њега остао? Зар је његов плод тако ситан и неукусан?

Ја се трзам. Јесу ли ово визије, драги?... Ја хоћу визије, драги!

Нада Јовановић.

НАШИМ ПРЕТПЛАТНИЦИМА. Услед све већих издашака око издавања листа, администрација „Женског Покреша“ била је принуђена да повиси годишњу прешплату од 24 на 36 динара, рачунајући од 1. јануара ове године. Молимо наше прешплатнике да нам разлику пошаљу.

Женски Покреш излази крајем сваког месеца у свескама од два штампана табака и стаје: на годину 36 динара; на пола године 18 динара; на број 3·50 дин.

Претплату примају наши повереници, а у Београду администратор сваког радног дана од 2—4 по подне у стану уредништва.

Моле се претплатници да достављају на време администрацији сваку промену своје адресе.

Ко од претплатника не прими на време број, може га тражити у року од два месеца по изласку броја.

Уредништво *Женског Покреша* моли женска удружења изван Београда да му шаљу податке или кратке дописе о раду.

Рукописе треба слати на адресу: Уредништво *Женског Покреша*, Београд, Краља Милана улица 85.

ХРИСТИНА ОРЛУШИЋ ЗУБНИ ЛЕКАР

ВЕШТАЧКИ ЗУБИ :-: ПЛОМБЕ
ВАЂЕЊЕ ЗУБА БЕЗ БОЛА
КРУНЕ :-: ЂУПРИЈЕ

БЕОГРАД, ТЕРАЗИЈЕ 9, I СПРАТ

Д-р НАДЕЖДА С. СТАНОЈЕВИЋ
ЛЕКАР ЗА ДЕЧИЈЕ БОЛЕСТИ

НЕГА ОДОЈЧЕТА

ИЗДАЊЕ
БИБЛИОТЕКЕ „ЗДРАВЉЕ“, КЊИГА 6.
УЗ ПРИПОМОЋ
ДРУШТВА ЗА ПРОСВЕЂИВАЊЕ ЖЕНЕ
И ЗАШТИТУ ЊЕНИХ ПРАВА.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Умољавамо наше поверенике, пододборе, чланице као и све наше читаоце, да се заузму и да прикупе што већи број претплатника на горњу, корисну књигу, коју је наше друштво издало. Прикупљени новац слати на библиотеку „Здравље“ (Теразије 34), после чега ће се одмах поштом послати наручен број књига. Цена књиге је 10 дин. Скупљачима се шаље свака једанајеста књига бесплатно.

Уредништво „Женског Покреша“